

DANILO KIŠ

MANSARDA

satirična poema, 1962, (roman)

Nećemo ugledati romantičnu ćeliju, kolibu i krovinjaru; pred nama će se uzdizati mnogospratna kamena zgrada; što viši spratovi, to se hladnije u njima živi. Nemaština, jadi, nesreće, neznanje i bolest teraju čoveka sprat po sprat uvis. Dok je bio dole, njega je još zanimalo životno šarenilo, nekako je učestvovao

DANILO KIŠ

MANSARDA

satirična poema, 1962, (roman)

Nećemo ugledati romantičnu ćeliju, kolibu i krovinjaru; pred nama će se uzdizati mnogospratna kamena zgrada; što viši spratovi, to se hladnije u njima živi. Nemaština, jadi, nesreće, neznanje i bolest teraju čoveka sprat po sprat uvis. Dok je bio dole, njega je još zanimalo životno šarenilo, nekako je učestvovao u njemu, iako mu je često od rođenja bilo nerazumljivo i nedostižno (sa usponom civilizacije raste broj "neprilagodenih za život" — to se ne sme izgubiti iz vida). Ukoliko je život terao čoveka na sve veću visinu, njemu je poslajalo sve hladnije; utoliko je manje mogao da shvati život i da mu se prilagodi.

A. A. BLOK

EURIDIKA

Slušao sam kako plaču u noći nevidljivi vozovi i kako se rožnato lišće hvata noktima za zamrzlo, tvrdo tle.

Svuda su nas presretale gomile izgladnelih, čupavih pasa. Izlazili su iz tamnih kapija i provlačili se kroz uske tarabe. Pratili bi nas u velikim gomilama, nemo. Samo bi s vremena na vreme podizali k nama svoje sumorne, tužne oči. Imali su nekog čudnog respekta prema našim nečujnim koracima, prema našim zagrljajima.

Sa jednog tamnog drveta, čije su se grane nadvile preko plotu, padale su na put neke krupne, modre jesenje šljive. Nikada nisam verovao da mogu da postoje u to doba jeseni tako tvrde i tako modre šljive. No u to vreme smo bili toliko zauzeti zagrljajima da nismo obraćali pažnju na tako nešto. Tek smo jedne noći, pri iznenadnom blesku farova nekog starinskog automobila, primetili kako čopor pasa, što nas je dotle pratio, nemo, gotovo pobožno kupi šljive sa šljunka na putu i iz blata u kanalu. Odjednom mi je postalo jasno zašto su psi tako nemi i pogruženi: te su divlje jesenje šljive stezale njihove glasne žice poput stipse. Čuo sam samo kako im krckaju pod zubima koštice kojima su zavaravali svoju glad. Izgleda, međutim, da su se i sami stideli od svega toga — čim je automobil bacio iznenadno svetlost svojih farova, oni su se skrili u kanal pored puta, a oni što nisu imali vremena da se sklone, ostali su na mestu, kao skamenjeni.

Čovek u kožuhu onda naglo zaustavi kola.

»Čudno«, reče, a ja nisam mogao da vidim kome se obraća.

Verujem da u kolima nije bilo nikog, jer svetlo nije bilo upaljeno.

Onda čovek u kožuhu čučnu pored lešine i dugo ju je zagledao govoreći: »Čudno! Čudno!«

Mi smo se stisli uz napukli zid u senci, zaustavivši disanje.

Videsmo još samo kako se čovek vrati u kola i upali farove.

Tek kada je automobil sišao niz ulicu, motor zabrekta. Tada mi je postalo jasno kako je čovek u kožuhu uspeo da iznenadi pse. Kola

su se spustila niz ulicu bez svetla, na »lerlauf«, sa prepredenošću kakve divlje zveri: vetar je duvao u suprotnom pravcu.

Onda smo preskočili kanal i zaustavili se na onom mestu gde je malopre stajao auto. Oba psa su ležala na desnom boku, gotovo simetrično jedan pored drugog. Jedan je bio stari buldog sa majmunskom njuškom koju su točkovi unakazili, a drugi jedan mali kineski pinč sa medaljonom oko vrata. Sagnuh se da pogledam ogrlicu. Na žutom medaljonu, ne većem od nokta, bilo je utisnuto: Larron. Crimen amoris

Ponadao sam se da ću naći oglas u novinama i da ću moći da svedočim i da vratim medaljon vlasniku psa; ali nigde nisam mogao da pročitam takav oglas.

Zato sam jednoga dana, kada sam se uverio da nemam razloga da to zlato ne smatram ličnom svojinom, odneo medaljon kod zlatara.

»Larron znači lopuža«, reče zlatar ne dižući oči na mene.

Bio sam iznenađen, »Tako se zvao moj pas«, rekoh da prikrijem svoju zbunjenost.

»Čudno!« reče on.

»Voleo je da krade šljive.«

»Šljive?« reče zlatar podižući oči.

»To ga je stalo glave«, rekoh.

»Čudno«, reče on. »I vi hoćete da vam od toga napravim prsten?«

»Da«, rekoh.

»Hm«, reče on. »Naravno, to je vaša stvar.«

Onda ja rekoh:

»Zar ne može od toga da se napravi jedan prsten?«

Nisam u to vreme obraćao pažnju na vozove. No oni su me mučili svojim jaucima a da nisam bio ni svestan toga. Postojalo je u meni neko mutno predosećanje, neki strah od njihovog zavijanja.

Ipak rekoh jedne večeri, i za mene samog iznenadno: »Bojim se i pasa«, rekoh.

»Ti se ne bojiš ničega«, reče ona. »Ne treba da se bojiš.«

»Bojim se i psa«, rekoh.

»O!« reče ona; no nije mogla da nastavi. Čim je zaoblila usta da kaže »O«, ja sam već prilepio svoje usne za njene, tako da nam je poljubac imao tamni prizvuk nekog kajanja, nekog muklog, dugog o ... o... o koje se nadimalo i tanjilo dok ne bi prslo, sa lakim praskom, poput mehura.

»O!« reče ona opet i glas joj je sada bio tamniji, pijaniji.

»Šta ti je večeras?« reče.

»Nisam smeo to da kažem. Nisi smela da mi dozvoliš da to kažem.«

»Šta?« reče ona.

»To, za vozove i pse. Nisam smeo da to izgovorim. Da nisam rekao, sada ne bih ni mislio na sve to.«

Ležali smo na suvom lišću pored železničkog nasipa.

Nikada nisam mogao da objasnim šta se to zbiva u meni. Čim bih osetio po lakom podrhtavanju tla da se bliži voz, obuzimao me mužački nagon i neki strah, neki nespokoj koji me je terao da poletim pod točkove.

»Zagrli me«, rekoh, »snažno.«

»Opet se bojiš?« reče ona. »Ovde nema pasa. Ili si čuo nešto?«

»Da«, rekoh. »Krckanje semenki pod očnjacima.«

»To nadglednik pruge obilazi šine.«

»Ne«, rekoh. »Grlj me samo snažno.«

Kada je voz protutnjao pored nas, podižući u kovitlacu svelo lišće što smo ga zgrnuli na gomilu, drhtao sam na granici nesvestice.

Zatim, naglo, i neobjašnjivo, počeh da grcam.

»Vidi!«, reče ona, »vidi!«

Bilo je dovoljno tamno da nisam morao da crvenim. Uostalom, nisam se ni stideo toga što plačem. Pomišljao sam da joj izmislim neko objašnjenje, no i od toga sam odustao. Čak mi se sviđalo što sam plakao pred njom.

»Vidi, ludo!« ponovi ona. »Vidi šta sam našla.«

Tek tada otvorih oči.

Držala je na dlanu jednu plavokosu krpenu lutku. Opipah sa dva prsta lutkinu cicanu haljinu, zatim zavrnuh suknjicu i nasmejah se.

»Ovo je naša beba«, rekoh. »Bezgrešno začće.«

»Ti mi se rugaš«, reče ona.

»Ne rugam se.«

»Dobro«, reče ona. »Da je krstimo.«

»Ne«, rekoh. »Da je bacimo pod voz! Ima njušku kao onaj buldog što ga je zgazio auto.«

Ona se začas zagleda u lutkino lice, zatim lako kriknu i zavitla je preko nasipa.

Osetio sam samo kako mi strugotina iz lutkine utrobe zasu lice poput peska.

»Čudno«, reče ona kada mi se otkinu sa usta.

»Da«, rekoh. »Šta je čudno?«

Ležala je na leđima u svelom lišću, zagledana u tamno noćno nebo.

No sve je to između nas počelo mnogo ranije.

U to vreme, kada mislim da sam je prvi put sreo, grozničavo sam tražio neke odgovore od života, tako da sam sav bio zaokupljen samim sobom, to jest pitanjima života.

Evo nekih od pitanja na koja sam tražio odgovore:

- besmrtnost duše
- besmrtnost seksa
- bezgrešno začće
- materinstvo
- očinstvo
- otadžbina
- kosmopolitizam
- pitanje ishrane i
- pitanje organske izmene materije
- metempsihoza

- život na drugim planetama i
- zvezdama
- starost zemljina
- razlika između kulture i civilizacije
- rasno pitanje
- apolitičnost ili angažovanost
- dobrota ili bezobzirnost
- Natčovek ili Svečovek
- idealizam ili materijalizam
- Don Kihot ili Sančo Pansa
- Hamlet ili Don Žuan
- pesimizam ili optimizam
- smrt ili samoubistvo itd, itd.

Ovi i još desetak ovakvih problema stajali su preda mnom kao četa ćudljivih i ćutljivih sfinga. I tako, baš kada sam stigao do problema broj devet — pitanje ishrane — pošto sam osam prethodnih rešio na ovaj ili onaj način, pojavi se i to poslednje, u nizu, pitanje: — pitanje ljubavi...

Raščlanjeno na svoje sastavne delove, to pitanje — u konkretnom slučaju — imalo je ove determinante: Pitanje: Kakve su boje njene oči?

Pretpostavke: zelene, modre, modrozelenene, boje zrelih maslina, akvamarinske, kao večernje nebo nad Jadranom, nad

Madagaskarom, nad Odesom, nad Celebesam; kao more kod Brača, kod Rta Dobre Nade itd.

Pitanje: Boja njene kose?

Pretpostavke: smeđa, plava, vilinska kosa, kosa vivijane, boje zrele mesečine, čistog sunčanog lana, sunčanog dana...

Njen glas?

Srebrne harfe, viole sa sordinom, renesansne laute, glas švedske gitare sa trinaest žica, gotskih orgulja ili minijaturnog klavsena, violinskog stakata, molskog arpeggia na gitari...

Njene ruke, njena milovanja? Njeni poljupci? Grudi, bedra, bokovi?

Tako je ona, sa tim dragocenim baroknim tovarom, zakoračila prema meni hodom pripitomljene zveri, s kosom na vetru.

Bilo je to ovako:

Upravo sam hteo zajedno sa Jarcem-Mudrijašom da se odam filozofiji i upravo smo bili stigli — bez mnogo muke — do tog famoznog devetog pitanja, kada on meni predloži da preskočimo tu devetu tačku, pošto je prilično vulgarna i za filozofe neinteresantna, nego da se damo na astronomiju i da počnemo celu stvar... od zvezda.

Ja se, naravno, složih.

U tu svrhu prodali smo sve svoje stvari (to jest i moj i njegov kaput i neke knjige koje smo već bili iscedili kao limun, tako da smo ih mogli baciti u školjke pisoara) i uselili smo se u jednu malu mansardu na periferiji grada. Tu smo danima, to jest noćima, buljili u zvezde i otkrivali neke za nas još nepoznate i neviđene galaksije. Tako, jednu smo zvezdu u sazvežđu Oriona krstili Neotkrivena ljubav, drugu

Jarac-Mudrijaš, treću mojim imenom (neka to ostane mala tajna), a četvrtu smo nazvali jednostavno i prilično vulgarno: Glad.

Time smo opravdali svoju nedoslednost i svoj povratak na famozno i nedostojno pitanje pod kabalističkim brojem devet.

»Dozvolite«, rekoh, »da vam predstavim svoga druga: Jarac-Mudrijaš.«

»O!« reče ona. »Vi ste sigurno filozof.«

»Ne«, rekoh ja. »On je astronom.«

»Da«, reče Jarac-Mudrijaš, »a on je...«

»Globtroter«, rekoh i stadoh mu na žulj. (Nisam nikad voleo da se razgolićujem javno.) »O«, reče ona i očima joj prelete neki oblak.

»Da«, rekoh. »Upravo sam se preko Azurne obale vratio sa Rta Dobre Nade.«

»Blago vama!« reče ona.

»Blago nama?« rekoh.

»Blago nama«, reče Jarac-Mudrijaš.

Jesen godine 7464. (po vizantijskom računanju vremena) bila je maglovita i vlažna, a lišće je prekonoć postalo žuto i svetlo, tako da sam jednog jutra otkrio s čuđenjem da su grane gole kao cev.

Sve se to zbilo tako iznenada!

»Kako se vi zapravo zovete?« reče ona sutradan. »Valjda vam Rt Dobre Nade nije ime?«

»Orfej«, rekoh. »Orfeus.«

Jarac-Paralaža potvrdi:

»Eto«, reče on, »zašto vi, Magdaleno, ne biste bili Euridika.

Sigurno je i on to hteo da kaže... Zar ne, Orfeuse?«

»Naravno«, rekoš. »Podrazumeva se. Ako vi nemate ništa protiv.«

»O«, reče ona. »Kako ste vi čudni.«

Onda, kao na prepad:

»A gde vam je gitara, Orfeuse?«

»Na mansardi«, rekoš.

»Kakvoj mansardi?« reče ona.

»Živimo tamo zbog blizine zvezda. Razumete. Promenićemo Glad u — Euridika. Sviđa li vam se to?«

»Ne razumem«, reče ona.

»Da jedna zvezda nosi vaše ime.«

»Ja se ne zovem Magdalena.«

»Ko kaže Magdalena? ... Ja kažem Euridika.«

»O«, reče ona. »Ne marim. Ali volela bih da vidim tu zvezdu.«

»Naravno«, rekoš. »Izabraćemo zvezdu dostojnu vašeg imena.«

MANSARDA (I)

Sutradan sam je vodio uz mračne drvene basamake na mansardu.

Jarca-Mudrijaša sam isterao, a njegovo sam odsustvo opravdao tako što sam se začudio da ga nema.

»Nije lepo od njega«, rekoš.

»Nije«, reče ona.

»Možda je otišao na Zvezdaru«, rekoh da ga opravdam.

»A gde vam je gitara?« reče ona i baci jedan pogled po sobi.

Soba je bila slična utrobi onih malih lađa što se ljuljaju na pučini izgubljene u tamnim noćima. Vlaga je iscrtala po zidovima čudesne šare flore i faune koja cveta i raste samo u snovima. Na plafonu je bilo predstavljeno rađanje sveta iz zagrljaja rose sna i zelene jave, a u četiri ugla simbolične slike četiri kontinenta: afričko leto, proleće Azije, snegovi Amerike, evropska jesen.

Po zidovima su pasli mastodonti i reptili, a iz oka jednog mamuta kolibri su čupali gusti krmelj sa trepavica. Jata divljih golubova (čiji se poslednji primerici nalaze u toj sobi na mansardi), ždralova i lasta prekrivali su zidove, stvarajući jedan golemi klin u obliku cifre 1 i ostvarujući tako sliku biblijskog bratstva i mitsko čudo prijateljstva: »I svijaće lasta svoje gnezdo u uhu mastodonta, kolibri će srebrnim kljunom češljati grivu leoparda, a detlić će čistiti zube krokodila iz Nijagare i svetog Nila.« (Jevanđelje po Jaracu-Mudrijašu, sa galaksijskog na mansardski preveden i u stihove stavljen od ... zvanog Orfej ili Orfeus.) Noktima smo svuda po zidu ispisali (kada to nije išlo na užtrb slika koje je iscrtala vlažna ruka) latinske i grčke sentence kojih smo se pridržavali kao deset božjih zapovesti i izgovarali ih u časovima intelektualnih kriza i očajanja kao molitve očišćenja. To su bili putokazi ka Istdni, lux in tenebris, kako je rekao Jarac-Mudrijaš. Ko bi se drugi setio toga da se sentence moraju urezivati u zid ad unguem, golim noktima, dok krv ne brizne!«

Evo nekih mudrosti iz hrama Mansarda:

Jos arta, caci se prostituat! Quod non est in actis (in artis!) non est in mundo.

Plenus venter non studet libenter. Nulla dies sine linea.

Abyssus abyssum invocat.

Nec vivere carmina possunt.

Quae scribuntur aquae potioribus. Ho bios brakhus, he de tekhne macra. Castigat ridendo mores. Amo, ergo sum. Credo quia absurdum. Tempora si fuerint nubila, solus eris. Felix qui potuit rerum cognoscere causas. Gnohti seauton. Habent sua fata libelli.

Os homini sublime dedit. Pectus est quod disertos jactat.

Albo lapillo notare diem.

Mens agitat molem ...

Sećaš li se, Jarče-Mudrijašu, onog krika: O ubi campi!

One mudrosti koje se nismo hteli pridržavati: Primum vivere, deinde philosophari.

One gordosti:

Hic tandem stetimus nobis ubi defuit orbis. (Stigli smo najzad ovde gde nam je nestalo globusa.) Eh, ta mansarda!

Po patosu je bila prosuta prljava izgažena slama po kojoj su milele bubašvabe, tako da se i usred siva dana (prozor je bio zatrpan krpama i starim izbledelim novinama) čulo šuškanje slame pod njihovim nožicama. Naše su knjige bile položene u krevet i zavijene u pelene od celofana, no i tu su ih našli pacovi, tako da smo morali najvažnije primerke da držimo pod staklenim zvonom na koje smo navalili kamen. To je stakleno zvono zadržalo u tu svrhu Jarac-Mudrijaš iz »Tri slona«: jednostavno ga je nabio sebi na glavu i izjavio pred svima: »Putujem s ovim zvezdama bliže«, a svi su se (pa i konobar) smejali tome kao duhovitoj i za njegove godine ambicioznoj šali. Pod tim smo zvonom držali ove knjige: Spinozinu Etiku na latinskom, Sveto pismo na hebrejskom, Don Kihota, Marks-Engelsov Manifest, Bretonov Drugi manifest, Priručnik o dijetalnoj ishrani, Misli jednog biologa od Žana Rostana, Jogi za svakog, Džinsavu knjigu o zvezdama, Remboovu Une saison en enfer, Stendalovu knjigu 0

ljubavi, Vajningerov Pol i Karakter, jedno džepno izdanje Van Gogovih reprodukcija i jedan internacionalni red vožnje.

Svoje smo stvari držali obešene o kuke na plafonu, tačno na sredini plafona, tamo gde se nalazi Venerina vagina koja je bila jasno iscrtana čudesnom maštom vlage u vidu školjke i alge. O tim kukama što su provirivale iz Venerine puti bile su obešene Jarčeve crne somotske pantalone i moje crne kravate kojih sam imao tada oko dvesta. O drugom klinu visila je jedna najlonska kesa u kojoj smo držali četke za zube, pastu za obuću, pomadu i pribor za brijanje. U uglu ili u sredini sobe (ona zapravo nije imala svoje određeno mesto) stajala je jedna starinska stolica za ljuljanje — na kojoj se trska već bila raspala — a koja je služila za filozofske razgovore i sanjarije. Onaj od nas dvojice koji je bio u stanju amoka, ljuľjao bi se u škripavoj stolici i izgovarao pitijska proroštva i vizije. Poluslepo i napuklo ogledalo stajalo je malko nahereno iznad lavaboa od najprozirnijeg kineskog porculana koji je odjekivao na svaku reč kao školjka.

»To zapravo nije gitara«, rekoh.

»Nije gitara?«

»To je renesansna lauta«, rekoh. »Pitate se sigurno...«

»O!« reče ona uplašeno. »Nešto mi gamiže po nogama.«

»Nije ništa«, rekoh. »Sigurno miš.«

»Miš?!«

»Šta bi bilo drugo; zmija već spava.«

»Gospode!«

»Eno je pod zvonom, pored knjiga. Izvadili smo joj otrov. Doneo sam je sa Cejlona«, rekoh gordeljivo.

»A šta će vam zmija?« reče ona.

»Znate li legendu o Orfeju? Naravno da znate.«

»Svojom je pesmom krotio divlje zveri...« reče ona drščući. Ja nastavih: Kamenje je pred njim otvaralo svoje dveri, svijali se Andi, Kordiljeri.

»Pa gde vam je ta... renesansna gitara?« »Lauta«, ispravih je.

»Lauta, dakle.«

Otvorih tada zarđala vratanca za čišćenje gara i jato miševa i pacova izlete cikćući.

Ona skoči na krevet.

»Sada ćete, Euridiko, čuti Orfejevu pesmu«, rekoh i udarih jedan meki molski arpeggio.

Pevao sam tiho:

Jastuk će ti biti latica od ruže. Za stopama tvojim tulipani tuže...

Sedela je s nogama podvijenim i gledala me uplašeno ili zadivljeno, ne znam.

Onda reče:

»Gle, gle!«

»Možete, Euridiko, da pružite svoje noge«, rekoh patetično.

Ona je gledala zabezeknuto prema gvozdenim vratancima.

Kolona bubašvaba penjala se uza zid prema otvoru, sa dostojanstvom i disciplinom mrava ili pčela radilica. Bili su sačekali da se zavuče u rupu i poslednji mišji rep.

Kada se i poslednja buba uspela uza zid, gurnuh nogom gvozdena vrata i zapevah: Jastuk će ti biti latica od ruže. Za stopama tvojim

tulipani tuže...

»Ne sada«, reče ona. »Ne sada, molim te.« (To mora da je bilo kasnije. Barem za jednu svetlosnu godinu kasnije. Verujem da je svetlost sa zvezde zvane Euridika, koju sam u tom trenutku ugledao, krenula na svoj put onoga dana kada sam ugledao Euridiku, i da je njeno »Ne« u tom trenutku značilo upravo to da se mora sačekati da stigne do nas svetlost susreta.) »Dobro«, rekoh. »Treba da sazri svetlost.«

»Kakva svetlost?« reče ona.

Ja joj objasnih.

»Po čemu ćemo znati?« reče ona.

»U tvojim će očima nastupiti letnja deklinacija. Možeš li to da zamisliš? Kao kada masline prekonoc sazru. To će biti lepo«, rekoh.

»O«, reče ona.

Oči joj naglo potamneše, a trepavice joj se obliše tamnim peludom. Lauta pade sa treskom u tanku slamu. Iz nje se izvio jedan meki akord, kakav nikad niko nije čuo. Kao da su prsti sumraka prebirali po žicama.

Ništa nije dalje u ovom trenutku od mojih ambicija nego pisanje ljubavnog romana. Mada osećam da cela stvar tu negde počinje, posle milovanja. Ja ne želim da pravim servis za čaj, nego kristale, kako bi to rekao divni Jarac-Mudrijaš. Blago njemu jadniku, on nikada nije doživeo ljubav. Biće mu lako da napiše ljubavni roman. Samo da se mane zvezdoznanstva. Ipak, priznaćeš, Jarče-Mudrijašu, suviše je hladno tamo, na galaksijama.

Ili ti ne misliš tako?!

Kada sam osetio da se čaša prepunila, ja joj rekoh: »Treba da otputujem. Za Ugandu. Za Tanganjiku. Za Ekvatorijalnu Afriku. Ma

gde. Daleko.«

»Povedi i mene«, reče ona.

»Šta ti pada na pamet, najmilija. Jedina.«

»Zašto lažeš«, reče ona prekorno.

»Kunem ti se«, rekoše. »Hoćeš da ti dokažem?«

»Kako?« reče ona. »Kako?«

»Neću otputovati.«

»O, to je lepo.«

»Ubiću se«, rekoše.

Ona mi se zagleda u oči:

»Ako već moraš da biraš, idi. Ti moraš da otputuješ.«

Nekoliko svetlosnih godina bio sam, dragi moj Jarče-Mudrijašu, odsutan, bolestan. Nisi se valjda toliko izmenio od poslednjeg našeg viđenja da bi mi mogao postaviti pitanje zašto sam otputovao, zašto sam pobjegao.

No, vidiš, ja sam se izmenio, ja sam oglupeo i postao stariji (nisam rekao i mudriji) za nekoliko svetlosnih godina. I, vidiš, sam sebi postavljao pitanje: zašto? zašto?

Sećaš li se, Mudrijašu, naših zaveta na mansardi? Naše mudrosti?

Stidim se što sam dozvolio sebi da postavim to pitanje: zašto?

Nismo li rekli: kada prepuniš čašu, pomisli na kristal i beži.

Ali sve je to bilo tako davno!

Lično iskustvo u takvim stvarima je nezamenljivo.

Sećaš li se, Jarče-Mudrijašu, da smo hteli da postanemo ubice, samo zato da bismo se obogatili i tim iskustvom. Teškoća je nastala (sećaš se) kada smo se dosetili — ti si već bio spremio pištolj — da ako steknemo iskustvo samoubice nismo time stekli i iskustvo ubijenog. (Da smo, zatim, i trunčice verovali u zagrobni život, znam da bismo se ubili onda.) Ludaci. Moralo je da prođe toliko vremena pa da vidimo da se ti pištolji mogu dobro prodati i da se od toga plati kirija za mansardu.

Opet me, Jarče-Mudrijašu, koriš zbog egoizma. Pišeš mi da bi »bilo bolje da napišeš jedan roman u stilu Dafne i Kloe ili već tako nešto«, da bih se tako »oslobodio prvog hica« (ovde si pogrešno — nisi valjda namerno! — otkucao hica mesto lica. Zapravo na šta si mislio: osloboditi se prvog lica ili prvog hica? Ne zaboravi da mi to objasniš.) E, bien! Recimo da poslušam tvoj mudri savet i da udovoljim tvojoj radoznalosti. Pošalji mi onda još i tačan broj pacova, miševa i bubašvaba koji su bili na dan (koji?) našeg sastanka na mansardi. Ja se samo sećam da si ti pod nekim izgovorom napustio sobu. I, naravno, pošalji mi prototip žene koju treba da opišem »u stilu Dafne«, kako veliš.

Ali ne zaboravi jednu stvar: ako ona bude neka Euridika, ja ću morati da budem Orfej!

A sa lautom nisam ništa uznapredovao.

Razmisli dobro o svemu.

P. S. Tvoje mi prisustvo smeta u ovoj poemi o ljubavi, ali ne mogu da te tu i tamo ne pomenem. Naravno, imaću toliko obzira prema tebi da te ne opisujem. (Nisam li te ovim već izdao?) Dovoljno je preko glave da se i ja moram kao nekakvo Ja ponavljati iz stranice u stranicu, kao da sam kakva izmišljotina ili fabulan.¹ Ili fantom.

PUTOVANJE ILI RAZGOVOR

Zaliv Delfina (bez datuma)

»Najmilija, jedina moja. Između dva naša zagrljaja uvek prođe jedna svetlosna godina. Znaš kako sam nepoverljiv prema ljubavnim pismima, a ipak moram da ti pišem. Čime mogu da posvedočim svoju ljubav kada ne vidiš moje oči, moje noći!

Pisaću ti radije o ovom kraju, o ljudima u Zalivu Delfina. Čudan je ovo kraj, najmilija. Da nisam vezan nekom neobičnom, bolesnom, strašću za moju mansardu, nastanio bih se u ovom kraju. Naravno, ako bi i ti to želela, ako bi se i tebi svidelo ovde.

Mogli bismo ovde ispijati mesečev med... no ko o tome sad da misli?

Danas sam bio sa urođenicima u lovu na delfine. Ukrcali smo se u uske male škune, koje oni nazivaju nekako kao »haramakana« ili 1 Ovo dolazi od reči fabula; u tom značenju je upotrebljavao Jarac-Mudrijaš. (Piščeva napomena.) »karamahana«, i sačekali smo mesečinu. Zatim smo nemo, pobožno veslali po tečnom zlatu, okićeni vencima divlje magnolije, tako da smo ličili na sprovod ili na svadbenu povorku. Neću da te pravim ljubomornom i neću ti opisivati njihove žene. Mada nemaš razloga za strahovanje. One boju moje kože tumače kao malokrvnost i bledilo, tako da se ponašaju sa mnom sažaljivo kao sa bolesnikom.

Svi su oni bili beskrajno tužni i svečani, a ja nisam znao šta im je zapravo. Kada bi, veoma spretno, ubacili delfina u svoj čamac, plakali bi nemo kao što se kod nas u Evropi plače za dragim pokojnikom. Nije to bio divljački, ritualni ples kako mi to mislimo da se zbiva. To je bilo iskreno i gordo, nenametljivo i tiho, otmeno šmrcaje.

»Ne morate da lažete«, reče mi jedan domorodac kada sam ja iz kurtoazije prineo maramicu ustima.

»Ja hoću da se useknem«, reko.

»To je već druga stvar«, reče Tam Tam. »Vi belci mnogo lažete.

Mislite da je to lepo i pristojno kada s nekim na silu boga hoćete da podelite bolove i radost. To je kod nas znak nepristojnosti i lošeg odgoja. Zašto biste vi sada na primer plakali?»

»Zbog mrtvih delfina... Kao i vi uostalom«, rekoh i useknuh se u maramicu da pokažem da sam pristojan i da nisam licemer.

»Šta vam pada na pamet!« reče Tam Tam. »Plakati zbog delfina!

Mi plaćemo zato što moramo svojim veslima da šamaramo mesečinu.«

Vesla su im jedva dodirivala vodu.«

Zaliv Delfina, juna

»Ne znam, najmilija, da li ću moći ikada da ti pošaljem ova pisma, ali ti ih ipak pišem. Ovde ne postoji nikakva pošta i niko ne zna za našu evropsku, civilizovanu zabludu zvanu pismo, dopisivanje.

Ali ti pišem zato što smatram da je monolog duboko nepoštena i sebična stvar. Ubio bih se u onom trenutku kada bih shvatio da sam sam sebi dovoljan i da se mogu zadovoljiti monologom. No ako uspem da ti ova pisma nekako pošaljem, lišiću se zadovoljstva da mi u očima otkrivaš mesečine iz Zaliva Delfina.

Znaš li kako ovi divni divljaci ispovedaju svoju ljubav?

Kada mladić sazre za nežnosti, to jest pošto je isprobao sve poroke i pošto je iskalio sve orgije, onda prilazi na dan Pandelfinskih svečanosti (a to pada prvog maja — 7. januara po našem kalendaru — kada je mesečina najgušća i najzvonkija) onoj devojci koja ga je u snu pohodila više od sedam puta. Međutim, to se smatra — možda s pravom — velikom sramotom za jednog zrelog muškarca, i čak smrtnim grehom. To su stvari za nas Evropejce nerazumljive i čudne. Mi bismo tu činjenicu da nas je sedam puta pohodila u snu ista ljubav jednostavno zatajili ili saopštili roditeljima devojke da smo spremni na brak s njihovom jedinicom (naravno ukoliko bi nam naše

materijalne prilike davale pravo na takav predlog). Kod njih međutim kazati bilo kome da je čovek sanjao neku ženu sedam ili više puta smatra se smrtnim grehom i skrnavljenjem svetinje sna (smatraju, naime, da bi opisivati fabularno slike i sadržaje sna njihovim oskudnim jezikom od svega 300—400 hiljada reči i isto toliko simbola bilo apsurdno i pretenciozno bogohuljenje); s druge strane, ne priznati jednu takvu bitnu i esencijalnu činjenicu, smatra se za licemerje i evropejstvo, a uz to takvog čoveka, koji nije u stanju da više od sedam puta sanja istu ženu, smatraju za maloumnika i idiota, i zbog toga mu iskopaju oči da ne može gledati mesečinu, od koje oni zavise i za koju su oni isto toliko krvno vezani kao mi u Evropi za sunce i za licemerje.

No evo kako se to radi u Zalivu. Mladić toga dana kada je mesečina najzvonkija uzima za ruku svoju izabranicu i vodi je na Tanga Sihaka (Hrid Ljubavi). Tu, na mesečini, on joj dugo, bez reči gleda u oči satima i satima. Onda, posle te neme ispovesti, posle tog monodijaloga, on skida sa bedara svoj oštri tahinj (neka vrsta krivog bodeža) i preseca sebi kucavicu na levoj ruci. Sve to vreme on ne skida oči sa nje, tako da ona može da prati u njegovim zenicama kako gasne život i kako mu oči počinju da bele. Onda, ako joj se učini da i ona voli njega, i ona uzima nož...

»A ako ga ne voli?« zapitah Tam Tama.

»Zavoleće ga dok krvari«, reče.

»Ipak«, rekoh.

»Onda ga pusti da umre pored nje. Čim mesec zađe, ona mu izvadi srce i baci ga delfinima. Zato su delfini skloni ljubavi.«

»Čudno«, rekoh. »Zašto je to tako?«

»Zato«, reče Tam Tam poučno, »jer posle one noći kada je čovek priznao da njegovo srce nije njegovo, ono više nije upotrebljivo ni za šta. Ako neće da ga uzme ona kojoj je žrtvovano, nije ni za šta nego da se baci delfinima.«

»Surovo«, rekoh kao za sebe, no on me je izgleda razumeo, jer mi reče: »Mi ne trpimo kompromise kao vi Evropejci. Ja mislim da je to pošteno: ko bi bio toliko bezočan da isto srce dva puta nudi.«

»Tam Tame mudri«, rekoh, »pa šta se zbiva sa onima na hridi što su presekli sebi kucavicu?«

»Ništa«, reče on. »Oni se vole.«

»Znam«, rekoh, »oni su presekli sebi vene!«

»Meseca mi, ti si naivan«, reče.

»Zašto naivan«, upitah. »Zar nisi rekao da su presekli sebi vene?«

»Možda sam ti i rekao, ali ko zna da li su to i učinili.«

»Danas, posle Pandelfinskih svečanosti i orgija, zamolio sam Tam Tama da mi pomogne da prevedem onu pesmu što su je sinoć pevali uz pratnju tamtama i koja je dobila najviše glasova na pevačkom festivalu. No pre toga da ti ispričam kako se vršio izbor i glasanje. Posle svake najavljene tačke, pevač bi izlazio na improvizovani podijum i otpevao svoju pesmu. Onda, kada je on završio, svako bi, po svojoj želji, iščupao sebi iz kose nekoliko vlasi. Te su se vlasi sakupljale u jednu posudu od školjki i na kraju su se prebrojavale specijalno izučenim papagajima koji su uzvikivali ime pobednika. Tam Tam je zbog ove pesme iščupao sebi šaku kose, tako da sam mu jutros video iznad čela jednu belinu veličine jajeta.

Prvo pristade, pa se onda malo zamisli:

»Teško je to prevesti«, reče.

»Ipak, Tam Tame, pokušajmo.«

Posle malo ubeđivanja, sedeći u palmovom hladu na samoj obali Zaliva, Tam Tam poče da peva: Donosio sam joj školjke i bisere sa Senegala (Krvvari mi jetra od gnjuranja) Donosio sam joj korale sa Kokovoka

(Polomio sam prste kopajući)
Iščupao sam zube morskome psu
(Pun sam ožiljaka od rvanja)
I sve sam joj to spleo u kosu
Jednom dugo ne dođoh iz lova
(levijatan mi je barku odvuko daleko
a žao mi beše i harpuna)
I vratih se poražen ko žena
na žalu me ne dočeka niko
A draganu svoju nađoh u kolibi
Beše kosu odsekla do pola
iščešljala biser i korale
Mislio sam: mene oplakuje
Ali nadoh u kolibi NgaoNgaa
Bište kosu kao majmun
Thaki kupi biser i korale ko papagaj
Htedoh tada pojest NgaoNgaa
Al njoj kosa ne bi od toga porasla
Ja se tada otisnuh na more
da potražim mog levijatana

da mu harpun izvadim iz leđa

da ga sebi u srce zabodem

šlo je moja draga odsekla kosu

i prosula dijademu od bisera i korala

Sve zbog NgaoNgaa

Ja mu popodne pokazah doterani prevod pesme.

On zavrte glavom:

»Tu pesmu nisi čuo od mene.«

»Da, Tam Tame«, rekoh, »to si mi jutros pevao u Palmovom Gaju.«

»Ne«, reče on. »Ja sam ti pevao onu pesmu o ljubomori koja počinje: Aagn oagn gdbz evs — a ti si to samo izopačio. Mi to kažemo ajilongam.«

»Šta to znači?«, upitah.

»Ajilongam«, reče on.

»Prevedi mi to.«

»Ne može se prevesti.«

»Kako da ne može, Tam Tame?«

»To je jedna od dvadeset hiljada reči na mom jeziku koja se ne može prevesti. Devedeset odsto onih reči u tvojoj pesmi su takođe neprevodive.«

»Nemoguće«, rekoh.

»Prevedi onda sam!« reče on gotovo nabusito.

»Magnolija!« rekoh.

On se samo smeškao kao da je hteo da mi da do znanja da se više ne ljuti.

Ili možda zato što se bio pomolio narandžasti mesec i oblio zvonkim srebrom ceo Gaj Magnolija kojim smo šetali, zamišljeni.«

Reći ćeš mi, Jarče-Mudrijašu (đavo da te nosi), da ovde ima premalo one o kojoj zapravo želim da pričam.

Čini ti se, Mudrijašu!

Ona je svuda prisutna kao mesečina u Magnolija Gaju, kao moje pisanje, moje disanje, i njeno tamnozvučno »O« što ga izgovara s vremena na vreme na stranicama ove knjige, to je prisustvo njene senke, to je njen uzdah što me prati.

Ili je i to možda moj sopstveni uzdah, o Mudrijašu?

Pitaš me, Kozorogi, kog boga tražim u ovoj egzotičnoj zemlji pustolovine i pobune.

Siguran sam da se pitaš — ako se nisi promenio.

Znaš ti dobro, dobri stari druže, da ja ne mogu bez naše dobre stare mansarde, bez laute svoje, bez Euridike.

Eto, pobegoh od sebe i sada kušam svoju ljubav.

A znam da ću se vratiti za jedan svetlosni vek stariji (nisam rekao i mudriji) i znam da ću se prihvatiti opet moje dobre laute, moje ljubavi, Euridike.

Hteo sam, Igore, da opišem Euridiku, da ispevam pesmu dostojnu njena imena. Ti si mi, Kozorogi, rekao prvi da se manem šale i da ne pružam ruke ni u magle ni u oblake.

Sećaš li se onog našeg razgovora na mansardi: Ja: »Dobro. Poslušaću te. Preseliću se u prizemlje i napisaću roman o Mariji Prostitutki. O njenim ljubavnicima i njenim abortusima.«

Ti: »U redu. Učini tako. Žao će mi biti da napustiš našu mansardu, ali učini tako za ljubav pesme.«

Ja: »To nije pesma. To neće biti pesma.«

Ti: »Pesma o kurvi Mariji Magdaleni.«

Ja: »Ne. Priča o abortusima Marije zvane Čedna. Roman o društvenoistorijskim, socijalnim, (a)moralnim, etničkim i etičkim uzrocima njenog pada. Roman Marijinih nada. Roman grada.«

Ti: »Ti mi se rugaš.«

Ja: »Bože sačuvaj!«

Ti: »Znaš dobro da nisam mislio na fabulu, nego na atmosferu.

Razumeš: atmosfera zadojena bludom i nadom. Na to sam mislio.«

Ja: »Ali kako ti to zamišljaš atmosfera zadojena bludom i nadom?

Neće li to biti fabula? A ja hoću da pišem knjigu, Igore, knjigu!

Bez Marijinih uložaka i ljubavnika, bez dijalektike i etike. Čak i bez Euridike.«

Pa, zaboga, Kozorogi, nisam li ti sto puta rekao da ja pišem zato da bih se oslobodio svoga egoizma.

POVRATAK

Vratio sam se na mansardu kasno u jesen. Uzbuđeno sam se peo stepeništem, tegleći svoj teški ruksak natovaren školjkama i semenkama egzotičnog bilja. Svima sam bio doneo po neki poklon: Euridiki ogrlicu od delfinovih zuba i školjku zvanu mandragora, Igoru

prepariranu lobanju iz Ekvatorijalne Afrike, a staroj nastojnici asuru u sedam boja.

»Ovo je za vas, gospođo Babarogo«, rekoše. »Može da posluži kao otirač za noge.«

»Gde ste to zdepili?« reče ona mrko.

Gledala je kako se duga preлива u naborima asure.

»To sam dobio od jednog urođenika. Zvao se Tam Tam...

Zauzvrat sam mu obljubio ženu.«

»Sram vas bilo«, reče ona.

»E«, rekoše, sležući ramenima.

»A gde je Jarac?« rekoše. »Sigurno još nije naučio da hoda tiho po hodniku i da briše noge pred vratima.«

»Ko je taj?« reče ona i začkilji očima.

»Igor«, rekoše. »Sa mansarde. Jarac-Mudrijaš.«

»Aaa, taj. On vam se, znate, preselio na prvi sprat. Sada nešto radi. Veli da piše roman. 'A što vam dolaze sve te žene?' pitam ja njega. 'To su mi modeli', veli on.«

»Gle, gle!« rekoše. »Moraću da ga izbacim.«

»Čuvajte se da ja vas ne izbacim, dragi moj!« obrecnu se nastojnica.

»Mislio sam«, rekoše pomirljivo, »da ću morati da ga izbacim odavde. Koga će mi vruga taj Fabulan.«

»Nemojte da ga nazivate tako. On je talentovan.«

»Odakle znate?« rekoše.

Njeno se rošavo lice obli šiparičkim rumenilom:

»Pa i ja sam, znate, tako... model«, reče gotovo šapatom.

»Model?!«

»Da«, reče ona. »Biću u toj stvari što je piše gospodin Igor — nastojnica.«

»Pa to ste i sada!«

»Da, ali gospodin Igor kaže da ću ja biti u njegovom romanu propotip svih nastojnica. Ja kao ja, plus sve druge.«

»A kako će gospodin Igor to da postigne?« rekoh radoznalo i zavidljivo. »Kako će od vas da načini 'propotip', kad vi to već jeste. Valjda mu ne pozirate goli?«

Ona se kao malo zamisli, pa slegnu ramenima:

»Ja imam poverenja u gospodina Igora«, reče. »On je tako mio i tako talentovan.«

Prvo što me je iznenadilo kada sam otvorio vrata svoje dobre stare mansarde, to je bio miris memle i mokraće. Igorove crne pantalone zaljuljaše se na klinu i ja se trgoh. Nije lako videti svog dobrog druga kako visi. Pa makar samo simbolično.

Inače se — na prvi pogled — nije bilo ništa izmenilo.

Ždralovi su odleteli sa zida. Od divljih golubova ni traga ni glasa; samo su carevali mastodonti i reptili. Zubi su im bili strahovito narasli.

»Eto«, reče Igor iznenada iza mojih leđa. »Kao što vidiš, stari, nije se ništa izmenilo.«

Zagrlismo se.

»Odakle ovaj zadah«, upitah.

»Od mišomora«, reče. »U pukotinama trunu gamad i pacovi.«

»Duhovito!« rekoh. »Kako ti to samo pade na pamet?«

»Opet se rugaš«, reče.

»Doneo sam ti nešto«, rekoh da se ne bismo svađali. »Pričekaj samo trenutak.«

Onda izručih školjke nasred sobe i iz njih se prosu mesečina kao kristali: »Kog vraga će ti to«, reče Igor.

»Kako kog će mi vraga?«

»Pa to su obične školjke!« reče.

Ja onda uzeh najzvonkiju i najljupkiju školjku veličine noćnog suda i naslonih mu je na uvo: »Slušaj«, rekoh. »Čuješ li što?«

Oči mu se polako napuniše suzama i stidom. Možda i kajanjem.

Pticoglavče, ubio bih te da si ostao dosledan sebi. Ovako, šta da radim? Sasvim nedosledno trpim tvoje drugarsko prisustvo i tvoju pomoć.

Odvojih mu silom školjku sa školjke: »Evo ti maramica«, rekoh, »pa se išmrči. To je licemerje i evropejstvo. Postao si nešto sentimentaln.«

»To je zbog romana«, reče šmrkćući.

»Kakvog romana?« rekoh tobože začuđen. »Valjda se nisi manuo astronomije?«

On poče zbunjeno da prebira po školjkama.

»Ne«, reče. »Znaš, stari, tako... zaljubio sam se.«

»Bravo«, reko. »To je dobro. Nema razloga da se plače.«

»Glas joj je kao mesečina iz Zaliva Delfina.«

Ja se žacnuh. Odakle samo zna za moje orgije u Zalivu Delfina?

Onda videh na svom ruksaku markicu Tam Tamovog doma.

Nasmejah se.

»Još mi samo to treba«, reko. »Da se i ti zaljubiš. Ko će onda da prati trezveno mesečeve mene i zvezdana jata. Biće to pravi pakao.«

Bio sam suviše umoran i uzbuđen da bih mogao iste večeri da potražim Euridiku. Uostalom, veoma je nezgodan običaj kod nas u Evropi da se posete primaju samo do osam. I to bez obzira na to da li je pun mesec ili poslednja četvrt.

Okačio sam svoje pantalone o klin pored Igorovih, a iz svog sam trošnog tropskog ogrtača pošteno iščetkao pesak, zatim istresoh iz njega zvezdanu prašinu. Posle oprah noge i legoh da sanjam. Već mi je bila dosadila pioza.

»Pustolove«, reče ona.

»Euridiko! Euridiko!«

Počele su opet jesenje kiše.

Nosio sam je na rukama preko tamnih ulica. Držao sam je visoko iznad blata...

»Uvek si isti, najmiliji«, reče.

Bližili smo se onom napisu kuda nas je uvek nešto vuklo.

Uspomene. I gomile svelog lišća u kanalu.

Položih je na postelju od lišća i počeh da se prisećam njenih zagrljaja. Njenih očiju. Njenih mirisa.

»Ruke su ti otvrdle, najmiliji.«

»Od vesala«, rekoh. »Od vetrova«.

Ne, nisam rekao ništa. Udisao sam njene grudi, obnevideo.

Sutradan sam sredio malo mansardu i ponovo se latio svoje laute.

Celo prepodne sam proveo doterujući njene živce. U mom se odsustvu bila razbolela, ogluvela. Mora da ona moje prste na svom vitom vratu oseća poput milovanja.

Zašto bi inače tugovala? Trebalo je nekoliko strpljivih sati dok sam joj našao staru rezonancu i stari zvuk. Odjednom — tako reći sama od sebe — ona se priseti svoga glasa; iz njene se tamne utrobe kao iz goleme školjke izli biser.

Onda mi se učini da neko kuca i za tren prestadoh da sviram.

»Hoćete li već jednom da prestanete!« reče nastojnica udarajući ključem o šperploču. »Pa prestao sam«, rekoh. »Izvinite.« »Što se mene tiče,« reče ona, »drndajte koliko vas je volja. Ali stanari se žale da ne mogu da spavaju posle ručka od vaše flaute.« »To je lauta«, rekoh. »Dobro, flauta«, reče ona pomirljivo.

Popio sam gorki šumski čaj i pojeo pola paklice dvopeka sa maslacem. Zatim legoh u ljuljašku da se odmorim, pošto nisam mogao da sviram. Žmirkao sam tako nekih pola sata, zatim buljio u Venerina bedra na plafonu. Iznad njenog otmenog kolena vlaga je iscrtala jednu tamnu mrlju poput divljeg mesa. Okrenuh se na bok i pripalih cigaretu.

U tom dođe Igor.

»Izvini«, reče, »probudio sam te«.

»Sedi«, rekoh. »Samo sam malo dremao.«

»Da«, reče on, sedajući na krevet. »Imam nešto da te zamolim.«

»Reci... Da nisi zaglavio s onom?«

»Odakle znaš?! Da ti nije rekla nastojnica?«

Nasmejah se.

»Naslutio sam«, rekoh. »Ti si pao na nju pravo sa zvezda.«

»Tebi je do šale«, reče Igor, »a meni gori pod nogama.«

»U kom je mesecu«, upitah.

»U drugom.«

»Pa šta ćeš sad, Jarče?«

On slegnu ramenima i pogleda uvis. Takvim je pogledom bog obuhvatio svet, poslednjeg, sedmog dana stvaranja.

»Ne znam«, reče. »Zato sam došao k tebi.«

»Napiši roman«, rekoh.

»Mogu li uzeti jednu cigaretu?« reče. »Nervozan sam.« »Još pitaš.«

»Priznaću ti nešto«, reče, pošto pripalismo. »Samo nemoj da me shvatiš krivo.«

»Slušam te.«

»Počeo sam ga«, reče. »Roman.«

»Pa? Samo nastavi.«

»Nije u tome stvar«, reče. »Reč je o tome da ne znam kako će da se završi. Ne znam kako će se sve ovo odvijati... A novac za abortus nemam.«

Odjednom sam shvatio ozbiljnost situacije.

Može devojka da umre, pomislih. Može da rodi žensko. A može i da abortira. Gospode, — koliko mogućnosti! A ona mora baš da abortira. I to najhitnije. Inače — eto nove ličnosti!

Sve se bojim, Jarče, Semenoglavče, Mudrijašu, Psoglavče, Igore, đavole, sve se bojim da ne postaneš junak.

Šta će biti s tobom ako ne nađeš novac? Uобразиćeš da si heroj, mučenik, Don Žuan, stradalnik, kavaljer, žrtva svojih strasti, muškarčina, sladostrasnik, napasnik, opasnik, otac, muž, građanin, dužnik, supružnik; postaćeš socijalno uvređen, politički reakcionar, frakcionar, zaverenik, uniženi i uvređeni, revoltirani čovek, društveno odbačen, potlačen, bednik, škopac, prokleti pesnik, zaštitnik sirotih i ubogih, patron, milosrdni tip — jednom rečju, postaćeš nešto tako: ličnost romana, junak ili čak — tip.

Veruj, nikada ti ne bih izgovorio ime.

Eh! Kada bih nešto mogao da platim svojom starom lautom taj tvoj abortus!

Ali po tu cenu ni poslednja babica sa periferije ne bi uprljala prste.

Ovde tako često padaju kiše, pljušte mesečine.

Euridiko, grli me!

Ni ti nisi uvek ista, ti što se u liku Euridike pomaljaš iz reči, iz sene, iz koprene. U predgrađima glas ti se štedro i tiho razliva po prozorima, kao suton, plav. Na mesečini — postaje zvonak kao harfa, kao...

A na mansardi, s večeri, kada su ti grudi gole, glas ti postaje milovanje, čudo, ljubičasti cvet.

»Danas si, najmiliji, nešto ćutljiv«, reče ona. »Zašto da si tužan kad te volim.«

Stajali smo pod mostom i gledali kako mutnozeleno vodu utiče u suton stvarajući vir.

»Ne znam«, rekoše. »Zašto se uvek gase svetla kada počinju milovanja? Samo ponekad trepere sveće ili se belasa suton.«

»O«, reče ona. »Imaš pravo. Nežnost je...«

»Zašto si stala. Red: Nežnost je...?«

»Ne znam, tako...«

»Svemu je kriva ova dosadna kiša«, rekoše. »I ova tamna voda.

Hajdemo odavde. U bioskop. Ili u kafanu.«

»Kasno je«, reče ona. »A i ja sam nešto mutna, nedorečena.«

»Nije kasno, setio sam se. Hajdemo na mansardu. Kako se nismo setili toga ranije...«

I već smo se penjali uz klizave stepenice, držeći se za ruke kao ljubavnici davnih vremena. Gore je svetlost uličnih lampi odolevala mraku. Kiša je poput jata sićušnih insekata lepršala oko kandelabra. U lokvama na zacakljenom asfaltu titrale su naše blede senke.

»Ti imaš novu haljinu«, rekoše, da bih je mogao posmatrati, i čuh kako mi ona odgovori: »Novu? Ti izgleda dobro poznaješ moje toalete?«

»Zar nisam u pravu?«

»Jesi. Nedavno sam je ovde napravila. Dopada ti se?«

»Da, mnogo«, rekoše obuhvativši je još jednim pogledom, pa onda otvorih oči. »Hoćeš li da igraš?« dodadoh.

»A da li bi ti hteo?« odgovori ona uzdignutih obrva, smešeci se, a ja odgovorih: »Ja bih rado, ako se tebi igra.«

»Pa ti nisi toliko hrabar koliko sam mislila da si«, reče ona, i pošto se ja prezrivo nasmeših, ona dodade: »Tvoj je rođak već otišao.«

»Da, on je moj rođak«, potvrdih, mada nepotrebno. »I ja sam maločas primetio da je otišao. Biće da je otišao da legne.«

»Nous causons de votre cousin. Mais c'est vrai, vous êtes un peu bourgeois. Vous aimez l'ordre mieux que la liberté, toute l'

Europe le sait.«

»Aimer... Aimer ... Qu'est-ce que c'est! Ça manque de définition, ce mot. Što jedan ima, to drugi voli, comme nous disons proverbialement«, uveravao sam. »U poslednje vreme«, produžih, »ponekad sam razmišljao o slobodi. To jest: tako sam često slušao tu reč da sam onda počeo o tome da razmišljam. Je te le dirai en français, šta sam mislio. Ce que toute l'Europe nomme la liberté est peut-être une chose assez pédante et assez bourgeoise en comparaison de notre besoin d'ordre — c'est ça!«

»Tiens! C'est amusant. C'est ton cousin d'aujourd'hui tu penses en disant des choses étranges comme ça?«

»Ne, c'est vraiment une bonne âme, simple, naturelle, née dans la nature. Tu sais. Mais il n'est pas bourgeois, il est militaire.«

»Naturelle?« ponovi ona s naporom... »Tu veux dire: une nature tout d'un coup ferme, sûre d'elle-même? Mais il est sérieusement malade, ton pauvre cousin.«

»Ko ti je to kazao?«

»Ovde se obično zna kako je ko.«

»Je li ti to kazao savetnik Berens?«

»Peutetre en me faisant voir ses tableaux.«

»C'estadire: en faisant ton portrait!«

»Pourquoi pas. Tu l'as trouve reussi, mon portrait?«

»Mais oui, eztrement. Berens a tres exactement rendu ta peau, oh vraiment fidelement. J'aimerais beaucoup etre portraitiste, moi aussi, pour avoir l'occasion d'etudier ta peau comme lui.«

Onda sam opet neko vreme gledao nemo u plafon, u Venerina bedra. Kako sam se sebično uživeo u svoju novu ulogu. Gospode!

Kakva su bezoblična brljotina Venerina bedra naspram ove puti!

»Da, da gledamo«, ponavljao sam mehanički. Govorili smo tiho, glasom koji se gubio u muzici. »Sedećemo ovde i gledaćemo kao u snu. Za mene je to, da znaš, kao neki san što mi ovde sedimo, — comme un reve singulierement profond, car il faut dormir tres profondement pour rever comme cela... Je veux dire: C'est un reve bien connu, reve de tout temps, long, eternal, oui etre assis pres de toi comme d present, void l'eternits.«

»Poete!« reče ona. »Bourgeois, humaniste et poete ...«

»Je crains que nous ne soyons pas du tout et nullement comme il faut!« odgovorih. »Sous aucun egard. Nous sommes peutetre siročad života, tout simplement.«

»Joli mot. Dismoi donc .. . Il n'anrait pas ete jort difficile de rever ce reveld plus tot. C'est un peu tard que monsieur se resout a adresser la parole d son humble servante.«

»Comment? C'etait une phrase tout d fait indifferente, ce que j'ai dit ld. Moi, tu le remarques bien, je ne parle guere le frangais.

Pourtant, avec toi je prefere ceite langue d la mienne, car pour moi, parler jrangais, c'est parler sans parler, en quelque maniere, — sans responsabilite, ou comme nous parlons en reve. Tu comprends?«

»A peu pres.«

»Ca suffit. .. Parler«, nastavih, »— pauvre affaire! Dans l'eternite, tu sais, on jait comme en dessinant un petit cochon: on penche la tete en arriere et on ferme les yeux.«

»Pas mal, ga! Tu es chez toi dans l'eternite, sans aucun doute, tu la connais d fond. Il faut avoner que tu es un petit reveur assez curieux.«

»Et puis«, rekoh, »si je t'avais parle plus tot, il m'aurait fallu te dire vous!«

»Eh bien, estce que tu as l'intention de me tutoyer pour toujours?«

»Mais oui. Je t'ai tutoye de tout temps et je te tutoyerai eternellement.«

»C'est un peu jort, par exemple. En tout cas tu n'auras pas trop longtemps Vooccasion de me dire tu. Je vais partir.«

Prošlo je izvesno vreme dok mi je ta reč prodrila do svesti. Tada se prenuh, zabezeknuto gledajući oko sebe, kao čovek koga su trgli iz sna. Naš razgovor je tekao prilično lagano, pošto sam francuski govorio s naporom i kao da premišljam. Klavir, koji je kratko vreme ćutao, odjeknu opet...

»Šta ćeš da radiš?« upitah kao skamenjen.

»Otputovaću«, ponovi ona smešeći se, kao da je iznenađena mojom zapanjenošću.

»Nije moguće«, rekoh. »To je samo šala.«

»Ni najmanje. To je sasvim ozbiljno. Putujem.«

»Kad?«

»Pa sutra. Apres diner.«

U meni se nešto ogromno sruši. Rekoh:

»Kuda?«

»Vrlo daleko odavde.«

»U Dagestan?«

»Tu n'es pas mal instruit. Peutetre, pour le raoment...«

»Soit... Laissemoi rever de nouveau apres m'avoir reveille si cruellement par cette doche d'alarme de ton dipart. Sept mois sous tes yeux. .. Et d present oii en realite j'ai fait ta connaissance, tu me parles de depart!«

»Je te repete que nous aurions pu causer plns tot.«

»A da li si ti to želela?«

»Moi? Tu m'echapperas pas, mon petit. Il s'agit de tes interets d toi. Estce que tu etais trop timide pour t'approcher d'une jemme a qui tu parles en reve maintenant, ou estce qu'il y avait quelque'un qui t'en a empeche?« »Je te l'ai dit! Je ne voulais pas te dire vous.«

Onda ugasih sveću, klonuo. Knjiga s treskom pade u slamu.

Svečana tišina prekri moju misao, moj san.

Adieu, mon prince Carnaval!

Ja sam, Igore, stvorio Euridiku, ja sam joj oblik ispevao!

Mogao sam iz dana u dan da pratim metamorfozu njenih grudi što su se pod mojim dlanovima oblile da bi postale krhke i fine kao najfiniji kineski porculan.

Ja sam joj bokove razigrao, rascvetao, struk joj zaljiljanio...

Jezik sam joj začinio kamilicom i zumbulom, poljupcima zašiljio, razuzdao.

Prste sam joj, Igore družo, u nežnosti pretvorio, u milovanja, u lautu.

Mišiće sam joj oplemenio, u uzglavlje, u san pretvorio.

U svoju sam je sebičnost pretvorio, Igore družo, u uzdah, u disanje...

I šta sada mogu, Kozorogi, nego da čupam sebi kosu, da oči sebi vadim.

Otela mi je, Igore brate, moju sebičnost, moje remekdelo!

LAUTA

ILI VELIKI FESTIVAL

»Ustani!« reče Igor.

Nisam otvarao oči. Samo čuh kako čupa slamu i cepa hartiju sa prozora. Zatim dva-tri komadića stakla padoše na pod kroz tanku slamu i zapahnu me promaja.

»Ustani!« ponovi Igor. »Ne možeš pobeći u san... Doneo sam ti malo goveđe supe i čašicu konjaka. To će te povratiti u život.«

»Zatvori prozor, molim te, Igore. Vidiš da mi se tresu zubi. A ni oči ne mogu da otvorim od bleska.«

»Hoćeš li onda jesti?« reče.

»Daj mi da gucnem malo konjaka. Jezik mi trune.«

On prinese čaturicu i usu u poklopac nekoliko kapi.

»Ne igraj dušebrižnika«, obrecnuh se, »nego mi dodaj čaturicu.«

»Dobro, dobro«, reče on. »Evo ti pa crkni. Već danima nisi jeo ništa i ne dolaziš k sebi. Ti ćeš tako da poludiš.«

»Čudna mi čuda da poludim. Barem neću biti ničega svestan.«

»Samo malo supe«, reče Igor i prinese mi kašiku ustima. »I ostavi se crnih misli... Šta se to zapravo zbilo?«

»Ništa se nije zbilo«, rekoš. »Sve je u najboljem redu.«

»Euridika ... «

»Umukni!«

»Gle, gle!« reče on. »Postao si razdražljiv kao pas na lancu. A ja te samo drugarski pitam šta se to događa između vas. Nešto, očigledno, nije u redu.«

»Sve je u redu (izvini, razdražen sam zbilja), kako da nije u redu: ona me voli, ja volim nju... eto.«

»Ipak«, reče on. »Nešto se dogodilo za vreme tvog odsustva. Da nije...«

»Baš si prostak, Igore. Nije ona Marija iz prizemlja.«

»Nešto se ipak dogodilo, to je jasno. Nije, najzad, ni tvoja Euridika anđeo, i ona...«

»Igore! Ako kažeš nešto ružno, ubiću te! Kunem ti se ne znam čime da ću te ubiti.«

»Dobro je«, reče Igor. »Znači vratio ti se tvoj stari egoizam.

Ozdravio si, oporavio si se.«

»Daj mi«, rekoš, »jednu cigaretu da se raskravim.«

Pušili smo desetak minuta bez reči. Supa je isparavala i, zajedno sa mirisom duvanskog dima, ta je para davala mansardi neki novi dah.

Popio sam još samo jednu čašicu konjaka.

Proveo sam tada na mansardi nekoliko meseci i nisam nikoga primao, nikud izlazio. Brada mi je bila narasla kao u pustinjaka, a pod noktima su mi se zmije legle.

Lauti sam bio kose iščupao da me ne draži, usta sam joj bio začepio prljavim krpama da ne uzdiše, da ne čuje.

Ležao sam danonoćno u stolici za ljuljanje zagledan u plafon i slušao kako romare kiše, kako tuguju vetrovi.

S vremena na vreme Igor mi je donosio gorki čaj sa dvopekrom i cigarete. Davio sam se u svom sopstvenom zadahu, u dimu.

Zaboravio sam bio da gledam, da govorim.

Kukavica sam bio ili mudrac kada se onda nisam ubio.

Glatko izbrijan, sa svojom bujnom crnom kravatom, sedeo sam u kafani uz sočni pileći batak. Imao sam beli ubrus preko kolena, a rukave svog kaputa zavrtao sam da se ne izližu. Nisam više pio gusta, tamna vina, ni žestoke apsinte. Pio sam samo kiselu vodu i limunadu. Pivo sam gutao halapljivo, s nosom u peni.

»Jedva sam te prepoznao«, reče Jarac-Mudrijaš.

Pružih mu ruku, ne dižući se.

»... Pa filtercigarete, pa originalna kisela voda, pa...«

»Umukni!« rekoh. »Ovo nije periferijska prčvarnica.«

Video sam zlobu u njegovim očima. Spremao se da mi kaže nešto neprijatno. Možda da me podseti na mansardu. Da mi natrija njome nos i rukave da mi uprlja. Čekao sam, grickajući batak.

Kost mi je bila zapela u grlu.

»Nećeš ni da me ponudiš da sednem«, reče. »Ako se ljutiš na ceo svet, to još nije razlog...«

»Sedi«, rekoš.

Video sam da ima nešto da mi kaže.

»Konobar... Hoćeš li jedno pivo?«

»Konjak«, reče on. »Dupli konjak, molim.«

»Kako tvoja Uranija«, upitah. »Nisam vas dugo video.«

»Dobro, hvala«, reče on. »Nego... umalo ne zaboravih. Možda će da te zanima...«

»Izgovori već jednom«, rekoš. »Spremaš neku pakost, Psoglavče.«

»Euridika!« reče on.

Zagnjurio sam nos u tanjir.

On ponovi:

»Euridika. Rekao sam: Euridika.«

»Pa šta?«

On mi stisnu mišicu:

»Čeka te na mansardi, idiote.«

»Lepo«, rekoš. »Ali ja moram prvo da očerupam ovu kost. Neću valjda iz milosrđa da ostavim ovu piletinu kuvaricama.«

»Nisam vas odavno videla«, reče nastojnica kada dotrčah.

»Bio sam bolestan«, rekoh.

Očekivao sam da će mi zatražiti kiriju.

»Bolesni? A ja nisam znala. Inače bih vas posetila. A od čega?«

»Influenca«, rekoh.

»Šta mu je to?«

»Krvavi proliv«, rekoh i pohitah uz stepenice.

Već sam bio pretrčao dva sprata kada čuh njen glas: »Čekala vas je jedna devojka.«

»Meni kažete?« rekoh nagnut preko klimave drvene ograde stepenica, zadihan.

»Vama, a da kome drugom. Otišla je nema pet minuta. Da niste olizali tanjir, zatekli biste je.«

Još je bilo toplo ulegnuće na krevetu gde je sedela. Prozor je bio širom otvoren, a vetar je odjekivao u lauti. Izvadila je krpe i hartije iz nje. Pepeljare su se caklile, a knjige, što su dotle ležale razbacane svuda po uglovima, bile su složene u mogilu.

Orfeuse, pisalo je na ceduljici, zašto prisvajaš jedino sebi pravo na patnju?... Čekala sam te do devet i po. Videla sam po tvojoj lauti kako si. Zar ne možeš...

Ostalo nisam mogao da pročitam.

Eto, Igore, tu smo. Za nekoliko svetlosnih godina stariji, a tako mladi, tako gorke.

I šta bi od nas bilo da smo nastavili da glumimo, da se pretvaramo?

Znaš dobro, Kozorogi, da ja ne bih dugo izdržao da zavrćem rukave i da pijem kiselu vodu i pušim filtercigarete.

Kako bismo mi bez putovanja, bez razgovora!

Kako bih ja bez laute svoje, bez Euridike!

»Treba gledati na stvari realno, dragi moj, realno«, reče onaj što se ovde naziva Jarac-Mudrijaš ili tako nekako.

»Potpuno se slažem s tobom«, rekoh. »Ali ne zaboravi, dragi moj, da je to naročito neophodno nama, umeticima. Pa čak i vama — astronomima. Kroz treperenje zvezda treba da naslutiš miris astralnog humusa, socijalni sastav i političko ustrojstvo galaksija.

Uostalom...«

»Nisi u pravu«, reče on. »Nije reč o tome da se stvar nasluti, kako veliš, nego o tome da se realno ispita, opipa. Bez naslućivanja, dragi moj.«

»Kako ti to misliš«, upitah. »Valjda ne opipavaš zvezde rukom, kao vimena mlečnih krava.«

»Zašto hoćeš po svaku cenu da budeš duhovit? Rekao bih: profesionalno duhovit.«

»Iz egoizma«, rekoh. »To jest — omaškom. Zapravo je tebi sudbinski dodeljena uloga rezonera i mudrijaša (ime ti to veli), kao što je meni dodeljena lauta... «

»Popeo si mi se na glavu s tom tvojom lautom. Glupi starinski i naduveni simbol.«

»Nije to nikakav simbol«, rekoh.

»Nego koji vrag nego simbol?«

»Lauta«, rekoh.

On mahnu rukom: đavo da te nosi.

Išli smo onda neko vreme ćuteći. Još uvek smo bili dovoljno dobri prijatelji da nam tišina nije smetala. Prazni bat naših koraka nije nam uterivao crvenilo u lice.

»Pogledaj, Igore«, rekoh i pokazah mu prstom na veliki žuti plakat.

Ili je on pokazao prstom na veliki žuti plakat i rekao: »Pogledaj, Lautane.«

Tek, plakat je bio tamo, žut i svež od lepila i kiše, kao kakva golema ružina latica. Na njemu je pisalo lepim crnim slovima: VELIKI FESTIVAL MODE

jesen — zima

sa revijom frizura

cveća i zabavnih melodija

»Idemo, Kozorogi«, rekoh.

Ili je on rekao:

»Hajdemo, Gitarašu.«

Tek, mi smo pošli...

Na vratima su nam zatražili propusnice. Igor izvadi hiljadarku i tutnu je čoveku u ruku. Ovaj nas pogleda, zatim nam dade dve pornografske slike; na poleđini je bio odštampan program: Ispod šesnaest godina zabranjeno.

»Ne mari«, rekoh. »Ja bih tu prisustvovao iz profesionalne radoznalosti. Čak i da mi je ispod šesnaest...«

Jarac se nasmeja:

»Dobar izgovor«, reče.

»Cveće raste na đubrištu«, rekoh mudro.

»Šta hoćeš time da kažeš? Kakvo cveće?«

»Ništa, ništa. Mislio sam tako u sebi. Uostalom...«

»Zašto uvek zastaneš pre nego što dovršiš?« reče. »O kakvom je cveću reč?«

»O ovom što iz mene niče. S korenom u srcu, sa cvatom na suncu.

S peludom u oku... O tom.«

Posle nekog događaja, ne sećam se kog, Euridika nije mogla ili nije htela da dolazi više k meni na mansardu. Možda posle one cedulje koju mi je jednom ostavila dok sam ja lizao tanjir u nekoj kafani. Ne znam. Ne znam već da li je i ta mansarda postojala ili sam je ja izmislio. Ne znam ni da li se Euridika ikada pela na tu mansardu onim uskim prljavim stepeništem po kojem šušte bubašvabe kada ih svetlost iznenadi. Onda prskaju pod nogama s lakim praskom kao bobice. Na patosu ostaje masna belega koja se razvlači i tamni sa udaljenošću od epicentra erupcije. Ne znam, ne verujem da se ona ikada pela tim prljavim stepenicama. Ali odakle onda ona cedulja što sam je našao jednom pod staklenim zvonom, pored stolice za ljuljanje? Možda je tu cedulju dodala nastojnici dole u hodniku, pa je ova stavila pod zvono da je pacovi ne iseckaju u salatu. Ko zna da li sam ja i tu cedulju ikada stvarno čitao? I da li ju je ispisala svojom rukom ona, Euridika? No ne mogu verovati da sam i tu cedulju podmetnuo sebi. Odakle bih, zaboga, mogao da tako vešto oponašam njen rukopis... Bio je to zbilja čudan rukopis. I o tome moram da kažem nešto. Na prvi pogled ličio je na sanskrito pismo. Istina, ja nikada nisam video sanskrit, ali verujem da je Euridikin rukopis imao korene baš u skrivenom snu. Bio je na mahove užasno nečitak. Svi su suglasnici imali isti simbol, koji je ličio na ma koji konsonant, a da ne biste mogli nikada tačno odrediti na koji. Samoglasnici su bili takođe svi do u dlaku jednako napisani, samo s

tom razlikom što se bar mogao imenovati taj glas, to večno slovo. Između tih neodređenih i egzotičnih suglasnika kotrljalo se mnoštvo okruglih, oblih, okatih, omađijanih slova, zapravo jedno te isto večno slovo, tako da su se njene reči, napisane, valjale kao dugi neki uzdasi, kao neko nedefinisano, pokajničko, turobno zvonjenje. Ali nikada nisam imao dovoljno vremena da mislim o tome. Bio sam uvek sav zaokupljen dešifrovanjem njenih pisama koja sam, iznenada, tu i tamo nalazio, ali najčešće tek na mansardi, po povratku s putovanja. To zapravo i nisu bila pisma u pravom smislu reči. Na ceduljici istrgnutoj iz notesa ona bi nanizala jednu đinđuvu od uzdaha, tako da bi otprilike u svaki drugi kvadratić dolazilo po jedno slovo O, po jedan poljubac, po jedna suza, po jedno oko. Sve zavisi od toga kako ko shvata stvari. I od toga, naravno, šta reč označava van svog simboličnog značenja. Takvo jedno pismo poljubac, pismo pesma, imalo je po desetak, po stotinu varijanti i tumačenja, i verujem da je moja sudbina bila zapečaćena jednim takvim nesporazumom. Podsećam vas na čuveni i već istorijski nesporazum koji je jednom bogu natakao rogove umesto oreola, tako da je Mojsije postao najobičniji rogonja kome se potajno podsmevaju svi u komšiluku, počev, naravno, od nastojnice. A to što mu se javno dive ili mu se čak mole, to je, verujem, posledica licemerja. Ne treba smetnuti s uma i momenat patetičnog strahopoštovanja. Jedan bogogonja ipak uliva respekt.

»Zaneo si se, Rogonja«, reče Igor zavirujući preko moga ramena.

»Kladio bih se u život da više ne znaš o čemu si počeo.«

»Znam«, rekoh uvredljivo. »O rogovima! I drugi put nemoj da zaviruješ u moje papire.«

»O kakvim rogovima?« reče on. »O tvojim? Sigurno si zato počeo da kriješ od mene svoje papire.«

»O tvojim«, rekoh najmirnijim glasom.

On se malko uozbilji, zatim prsnu u smeh:

»Baš si ti veliki mangup, Gitarašu. Šaljivdžija si ti.«

»Govorio sam o rogovima«, rekoh ponovo. »O tvojim... i o mojim.

Ne šalim se sa takvim stvarima, znaš dobro.«

On presta da se smeje. Postade odjednom bled kao... no
jednostavno bled kao...

»Da nije...«

»Uhm«, zaklimah glavom. »Izvini što ti to moram reći... znaš ...

neugodno je, ali kad si već...«

»Samo nastavi«, reče on tiho i stisnu zube: »Izdržaću.«

»Marija...«

»Znam. Ljubila se s nekim u hodniku.«

»Ne.«

»Nešto teže?... Da nije...«

»Ma ne«, rekoh nestrpljivo, »jednostavno...«

»I tebi je to jednostavno!« zavapi on i tresnu dalekozor o zemlju.

»Šteta«, rekoh. »A noćas će se u sazvežđu Oriona slaviti zlatna
svadba.«

»Nije me briga«, reče s glavom zabijenom u dlanove. »Reci najzad o
čemu je reč ili ću te ubiti.«

»Pogledaj ovo«, rekoh i pružih mu razglednicu koju sam dobio na
velikoj reviji frizura, cveća i zabavnih melodija. »Nisam mogao a da ti
to ne pokažem... Ne bi bilo fer.«

On mi zgrabi iz ruke Mariju Razglednicu i prinese je bliže svetlu.

»Pa šta?« reče on. »To je Marija. Šta hoćeš time da kažeš? Ta se tačka zove: Nezaboravna mačka. Svlači se punih petnaest minuta uz zvuke Persijskog marša...«

»I ti znaš za to!«

»Naravno«, reče on. »Ja sam joj našao angažman... I to je sve što si imao da mi kažeš o Mariji? Samo to?«

»I to ti nije dosta, Jarče? I to ti nije dosta?!«

On se previjao od smeha, zajapuren, a suze su mu lile kao... suze su mu vrcale od smeha.

Kada se malo smirio, on izvadi svoju lisnicu od magareće kože ukrašenu inicijalima od sedefa i pruži mi bez reči jednu razglednicu i opet poče da se valja po slami grčeći se od smeha.

Kozorogi, što me nisi poštedeo toga!

Što si mi pomogao da srušim spomenik od zlata, od mesa, od mesečine.

Euridiko sliko, Euridiko senko, Euridiko — kurvo kamenjarko!

VALPURGIJSKA NOĆ

ILI ZAČETAK ZABORAVA

Sećam se, to je bio početak duge, mučne valpurgijske noći.

»Jedva čekam da se prućim«, reče Prljava Mačka stežući me za mišicu.

Ćutao sam. Bio je to početak valpurgijske noći.

»Stanujete li daleko, macane?«

»Aha«, rekoah odsutno.

»Vaši nisu kod kuće?«

»Nisu«, rekoah. »Oni su nekoliko spratova iznad mene... Na poslednjem.«

Onda začutah. Išli smo neko vreme ćutke kasnim predgrađem po džombastoj kaldrmi. Usta su joj zaudarala na kakaform, a kosa na olinjalu mačku. S vremena na vreme gurala mi je jezik u uvo, tako da sam morao uskoro da trčim ispred nje.

»Zašto nećete da upalite svetlo?« reče ona kada stupi na mansardu.

»Zbog idiosinkrazije«, rekoah.

»Onda me bar smestite u krevet«, reče ona.

Počeh da je svlačim, ne paleći svetlo. Ostavio sam joj samo kombine srebrnocrne boje, boje zmijske kože. (Boje sam raspoznavao više po mirisu no što sam ih osećao pod prstima.) Gaćice je stavila u crvenu tašnicu od plastike. Čuo sam kako se rajsferšlus rapavo otvara i zatvara. Onda je uzeh na ruke i napravih po sobi nekoliko krugova, naslepo. Kada sam je tako zavarao, položih je na patos u slamu. Ona se naglo podiže.

»Vi ste me prevarili«, reče. »Pa vi nemate ni krevet u sobi!«

»Prodao sam ga«, rekoah, »... nego, nemoj da mi govonš vi. Vidiš, i ja tebi govorim ti.« »Ja sam tako vaspitana«, reče Prljava Mačka.

»Ipak«, rekoah pomirljivo. »Guraš mi jezik u uvo a govoriš mi vi.

To ne ide. Treba biti potpuno nag. Bez prezervativa na jeziku...«

»Vi ste samo jedan običan pesnik i ništa više«, reče ona. »I uvek ćete ostati pesnik. I ništa više.«

Ja se žacnuh. I uvredih. »Odakle znaš? Da nije...« »Trućate.

Odatle.«

»A«, rekoah s olakšanjem. »Mislio sam da sam ti rekao nešto kao — Euridika ... ili...«

»Jeste li zbog nje prodali postelju?«

»Ne«, rekoah. »Šalio sam se. Na hromiranju je. Sutra će biti gotova. Mislim da će sutra biti gotova.«

»Euridika ili postelja?«, reče ona podrugljivo.

Stegoh zube. (Da li sam pred njom ikada izgovorio to ime?)
»Postelja!... I nemoj nikad više da izgovoriš to ime!«

»Euridika, Euridika, Euridika. Eto vam ga... Euridika!«

»Molim te, nemoj. Preklinjem te...«

»Euridika!«

Onda udarih pesnicom u pravcu odakle je dolazio glas. Osetih kako joj se zubi zarivaju u moju ruku. Držao sam joj čvrsto dlan na ustima i nisam joj dao da ispljuje zube. Bojao sam se da nas ne čuju susedi ili nastojnica. Nisam bio platio stan već dva meseca.

Ona se otimala i grebala me svojim prljavim noktima, a nogama me udarala po leđima. To me je naročito dražilo i počeh sve više da je stiskam. U jednom trenutku osetih kako se njene ruke nežno saviše oko moga vrata. Onda tek sklonih ruku sa njenih usta.

Zatim pritisnuh na njih svoje usne. Za svaki slučaj.

»Vi to radite dobro«, reče ona i ispljunu jedan očnjak.

»O«, rekoah polaskan. »Noćas nešto nisam u formi.«

» Vi ste nežni«, reče ona. »Ne volim grubijane.«

»Ne govoriš mi valjda još uvek vi?«

»Ja sam tako vaspitana«, reče, i čuh kako otkopčava tašnicu.

»Obucite mi gaćice«, reče razneženo. »Bocka me slama.«

Ja joj poslušno podigoh nogu. S takvom se pažnjom oblače mrtvaci posle kupanja.

Onda pripalih cigaretu. Pušio sam neko vreme ćuteći. Jedan čist zrak mesečine kliznu kroz mansardu. Kao daleki zvuk fisharmonike. Zatim iščeznu, iznenada.

Mislio sam na Euridiku.

Oko četiri izjutra krenusmo sa mansarde. Duvao je hladan oštar vetar i zasipao nas igličastim pahuljama snega. Zapisah njenu adresu i ispratih je na prvi jutarnji tramvaj.

Pri povratku još sam uvek imao u ustima ukus njene kože. Ukus užeglog mesa i kozje krvi.

Sutradan sam na buvljoj pijaci prodao svoju lautu. Zatim sam otišao na poštu i polovinu novca poslao čekom na adresu Prijava Mačke Valpurgin Breg 77). Od ostatka novca kupih jedan velik buket belih karanfila i odneh joj ga lično. Hteo sam da joj se izvinim zbog grubosti i nepažnje.

Dočekala me u šarenom šlafroku od kineske svile. Kosu je imala savijenu u plast kao gejša. A na nogama zapazih arapske papučice sa perlama.

»Eto«, reče ona kada ugleda cveće. »Nisam li rekla da ste vi ipak nekakav pesnik. Cveće i žene...« i uze buket iz mojih ruku. Zatim ga baci u kantu za đubre koja je stajala pored vrata. Videh, pre nego što padoše karanfili, kako se u kanti bujno rascvetavaju komadi binde. Srećom, cveće pokri taj prizor.

»Ne sviđa ti se?«

»Lepo je«, reče ona. »Nego mi je lekar zabranio. Alergična sam na cveće. Dobijem uvek ospice.«

»Izvini«, rekoš. »Nisam znao. Inače...«

»Ne mari, ne mari«, reče.

»Kako zubi?« rekoš da ne bismo ćutali.

»Dobro«, reče ona. »Stavila sam rezervnu protezu. Oni su već ionako bili izlizani.«

Čim sam obavio tu posetu, osetih strašnu glad, no nisam mogao ništa da jedem. Gadio sam se svojih ruku, svojih usta. Zato kupim flašicu alkohola i jedan ružičasti sapun. Kupao sam se i trljao sunderom celo pre podne, sve dok me nisu izbacili iz kupatila.

»Šta vam je?« reče žena na šalteru kad sam joj pružio novac za amam.

»Ništa«, rekoš. »Opekao sam se malo.«

Ruke i lice i celo moje telo bili su jedm golema opekotina i prišt u kome se mućkali limfa pri svakom pokretu. Usta su mi bila izujedana jakim rastvorom alkohola kojim sam ih ispirao.

Nisam mogao ništa da jedem nekoliko dana. Čim mi je temperatura malo spala i čim sam mogao da se krećem, svratih kod Liona i naručih bocu džina.

»Da zavijem?« reče kelner.

»Ne«, rekoš. »Donesite mi jednu veliku čašu.«

Onda sam odjednom ispio celu čašu na eks. Posle sam, Igore dragi, tako lepo, tako strasno, povraćao, povraćao.

Oči moje, Igore brate, bile su čiste, ruke moje bile su nevine kao ruke device. Ruke moje, Igore družo...

»Potrudi se da ih uprljaš,« reče Igor na to.

»Da li?« reko. »Da li?«

»Nego šta«, reče on. »Dokle ćemo biti mesečari.«

»Ne znam, Igore. Žao mi je mojih ruku.«

»Ti si zaražen čistotom kao sifilisom«, reče on. »Udarila ti u glavu.

Ja još uvek tvrdim da je jedini lek prostitucija i sladostrašće.

Fizička terapija.«

»Znam, Igore, znam. Ja bih više voleo da crknem ovako.

Uostalom, sve sam već isprobao.«

»Nisi«, reče on. »Nisi.«

»Na primer?«

»Žutu groznicu!«

»Predaj mi je smesta«, reko. »Zarazi me!«

Igor onda pozva kelnera i naruči dva soka od nara, dva konjaka, dva maraskina, dva palmova vina, dva džina, dva viskija i još neko piće čije ime nisam upamtio. Onda je sve to smućkao i promešao srebrnom kašičicom koju je uvek nosio sa sobom. Zatim je još stavio unutra malo metvice, reveda, vanile i karanfilića i iscedio nekoliko kapi esencije od ljubičica.

»Eks!« reče Igor.

»Eks, Igore«, reko razneženo. »Za Euridikin dušu!«

Ukus vartile podsetio me na njena usta.

»Nisi pevao već jednu svetlosnu godinu«, reče Igor. Groznica mu je bila zamutila oči.

»Otkako sam prodao lautu.«

»Počinješ opet«, reče Igor. »Reci: pišam se u lautu. Reci.«

»Pišam se u lautu.«

»Taaako... A sada zapevaj nešto«, reče on, vrteći srebrnu kašičicu u praznoj čaši.

Ja zapevah, zavapih:

Jastuk će ti biti latica od ruže. Za stopama tvojim tulipani tuže...

»Lautane, Lautane«, reče Igor. »Opet počinješ staru pesmu.«

»Izvini, Jarče, izvini.«

Onda zapeva Jarac-Mudrijaš svojim srebrnim glasom: Jastuk će ti biti latica na ruži. Lautan za tobom večno će da tuži...

Onda prihvatih i ja:

Stopama će tvojim tulipani cvasti. Klipanu ćeš nekom u zagrljaj pasti!

»Bravo! Bravo, Lautane!« vrištao je Jarac histerično, udarajući dlanom o dlan. »To se zove terapija! Živela žuta groznica! Živeli klipani! Dole mesečari!«

U zoru, osvanusmo ispod stola, iznad bola. Između nas dvojice spavalo je jedno golo oronulo telo nevinim snom deteta, s rukama iznad glave. Oči su joj bile poluotvorene, tamnoljubičaste. Grudi su joj splasnuto padale na prljavi ispljuvani patos, bockajući šiljcima po prašini. Polako se prisetih svega. Sećam se da smo je Igor i ja oteli od nekih mornara u pristanišnoj kafani. Na to me podseti bol u temenu i modrica na Igorovom oku. Tukli smo se prvo pesnicama, sve dok me nije jedan riđi marinac očešao po glavi pivskom flašom.

Onda smo se Igor i ja dočepali šanka. Ona je u početku navijala za mornare, no kada se mi dočepasmo flaša i počesmo da obaramo pijane matrose, ona stade da se previja od smeha i da nas bodri. Na kraju, ona cmoknu pobjednika u usta i naruči sebi jednu žutu groznicu. Na naš račun.

»Za pobjednike!« reče ona i podiže čašu.

»Kurvo!« obrecnu se Jarac, pipajući svoje oko.

Onda se umešah ja:

»Jedini lek je prostitucija i...«

»Kurvo!« ponovi Jarac i tresnu čašu o pod.

Ona se previjala od smeha.

»Ona je podla«, reče Igor uvređeno. » U početku je navijala za mornare...«

»A posle za nas«, rekoh. »Zar nije tako?«

»Ona je podlac«, ponovi Igor kroz suze »Sve su one iste, čak su i kurve nepoštene. Čak i kurve!«

»Nisi ti još sve isprobao, Igore družo«, rekoh dirnuto.

»Sve, sve sam isprobao«, reče on. »Kurve su mi bile poslednja nada.«

»Nisi probao crvenu groznicu«, rekoh. »Je li da nisi?«

Igor se trže:

»Je l' znaš recept? Znaš?«

»Konobar, konobar«, viknuh zadihano.

»Molim«, pokloni se nova ličnost.

»Pomešajte od svih pića jedan koktel... I stavite malo vanile. I soka od žaluzije — žalfije... Ne zaboravite i malo gorčine od jagorčevine, i, na kraju, malo bunila od bulke i bunike.«

»I tri čaše«, prekide me Igor.

Držao je tri prsta pred očima, kao da se čudi. Onda ponovi: »Tri«.

Strašno sam se tih dana dosađivao na mansardi. Možda mi je nedostajala lauta. Ta glupa, idealistička školjka. Da skratim dosadu, počeh da vežbam džiudžicu. Zatim sam dobio federe i bokstersku vreću.

»Ti si poludeo«, reče Igor.

»Zabavljam se«, reko.

»Zašto ne čitaš?« reče on.

»Gluposti«, reko. »Trebalo je one večeri kod Pigmaliiona da čitaš mornarima stihove da bi im oteo onu Mariju Magdalenu.«

»Nećeš valjda da kažeš da se nisam pošteno mlatio?«

»Ne, budalo. Baš je u tome stvar. Pošteno si se mlatio i... zaradio si Mariju Magdalenu.«

»I ti zato treniraš boks? Da bi zadobio Euridiku?«

»Ona ne postoji«, reko razdraženo i udarih jednu seriju u vreću.

»Koga udaraš?« upita Jarac zlobno.

»Udaram Lautana po glavi. Uterujem mu pamet«, reko zadihano, udarajući sebe po njušci sve dok me nije oblila krv.

Posle sam počeo da učim sanskrit i polinežanske dijalekte, no uvideo sam uskoro da to nije korisno, pa se dadoh na engleski.

Uskoro sam držao kondicije lučkim kamenjarkama. Nikad nisam imao vrednijih i prilježnijih učenica. Uvek su me redovno isplaćivale. U naturi, naravno. A da kako drugo. Tada sam otkazao časove onim devojkama što su živele kod Mosta Uzdisaja, kako smo ga zvali. Svakog mi je dana njihova mamica donosila jako zašećerenu belu kafu, jer sam jednom rekao da to volim. Bila je uverena da sam ja dobar mladić, čak i dobar pedagog, samo, reče, trebalo bi da manje pušim i da ne učim mnogo. Naročito mi je preporučivala da ne pušim pre doručka, našte srca.

»To vam je, gospođo«, rekoh, »jedina stvar na svetu koja se isplati. Pušenje.«

»Da se niste razočarali?«

»Ne, ne«, rekoh. »Ali više volim gorku cigaretu nego slatku kafu.

Jednostavno...«

Onda ona reče iznenada, na prepad:

»Ne bi bilo lepo od vas ako biste belu kafu suviše zašećerili samo zato da bih ja ispala što bljutavija. Takvi ste svi vi novinari. Ovo naravno govorim u vašem interesu. I u interesu svojih kćeri. To bi moglo još imati neugodnih posledica po njih...«

»Ne brinite ništa, gospođo«, rekoh utešno, »ima ljudi koji vole jako zašećerenu kafu.«

»Ipak«, reče ona, »nemojte u tome što sastavljate da im pominjete imena. I radnju premestite u drugi kraj grada. Recite, na primer: 'kod Mosta'.«

»Zašto, kada vi ne stanujete kod mosta nego...«

»Ali molim vas!«

»O, izvinite«, reko. »Drugi put ću biti obazriviji.«

KOD DVA DESPERADOSA

Igor je predložio ove nazive: »Luka spasa«, »Poslednja šansa«, »Duos Desperados«, »Kod Orfeja«, »Kod Slomljene Laute«, »Kod dva pištolja« i još neke koje smo odmah odbacili kao vulgarne: »Obala«, »Kod tri palme«, »San letnje noći«, »Zaliv delfina«.

»Žao mi je«, reko, »što u svemu tome nemam udela. Ipak, priznaćeš, Igore, sve sam to mogao isto tako i ja da izmislim. Ti si jednostavno počeo prvi da nabrajaš. Reci da je tako.«

»Možeš slobodno da uzmeš kao da si sve to ti rekao prvi«, reče Igor. »Uostalom...«

»Znam. Hoćeš da kažeš da je sve ostalo moje. Vidiš, to ti ne priznajem. Jedino možda pištolji. To je moja ideja. Ali isto tako može se reći da si i nju ti anticipirao.«

Taj se razgovor vodio potkraj leta na obali mora, pri sunčevom zalasku. Gledali smo kako talasi izbacuju pokislu morską travu praveći riđu bradu ćosavom žalu od belutaka. Sedeli smo pred kafanicom koju tek što smo bili kaparisali. Trebalo je da počnemo sa adaptacijom krajem jeseni, ćim se stari vlasnik iseli. Bio je to jedan nagluvi starac koji je prodavao samo pivo i apsint, a osim lućkih radnika, islućenih rošavih mornara i starih morskih vukova u tu kafanu niko drugi nije navraćao. Starac nam se žalio da je morao da otpusti jednu šesnaestogodišnju devojku koju je bio najmio, jer su je mornari toliko šljapkali šakom po zadnjici da su joj guzovi uskoro postali šareni kao mornarska majica.

»Da li biste pristali da ostanete kod nas kao maitre d'hotel?«

upitah starca. »Imali biste zaradu bolju nego do sada. Kasnije...«

»Nisam, nisam«, reče starac s gorkim smeškom. Imao je vodnjikave, krmeljive oći, i prskao bi pljuvaćku dok razgovara.

Obrisah lice maramicom i ponovo ga upitah da li bi ostao kod nas kao konobar ili nadkonobar, ako mu se tako više sviđa. S obzirom da zna talijanski i dijalekte mogao bi da nam služi kao tumač.

»Ne«, reče on tužno. »Svi su je tapkali, a ja nisam. A bilo je tu i starijih. Zato sam je otpustio. Nisam mogao više da gledam kako je svi miluju.«

Onda mu se Jarac unese u lice: »Ostajete li kod nas? Ostati ovde!

S nama!«

»Niko me nije sprečavao. Ali nisam mogao. Jednostavno nisam mogao«, reče starac. »A svi su je šljapkali. 'Leontina, bevandu', pa šljap po guzovima da sve puca.«

»Dobro kad ste čuli!« reče Igor razdraženo. »Da niste od toga ogluveli?«

»Nego šta!« reče starac mrko. »Nisam mogao više da gledam. Zato rekoh jedne večeri, pre tri-četiri dana: 'Leontina, ako...«

»Pusti ga«, rekoh Igoru. »Izgleda da do sada nije o tome pričao nikome pa će pred nama strancima da propeva kao matora žaba.

»Ipak, moraćemo da potražimo tu Leontinu.«

Ideja s kafanicom bila je zaista odlična. Pošto smo se bili razočarali u sve, nesposobni za ljubav i za život, već kakvi smo bili, odlučismo da se odmetnemo od sveta. No, pošto nismo mogli da pođemo na neko pusto ostrvo, kako smo bili u prvi mah naumili, te odlučismo da otvorimo kafanu u nekom malom primorskom mestu. I Igoru i meni se sviđala jesenja tišina tih malih zabačenih gradića uskih ulica. Rešili smo bili stoga da ovde sve prodamo i da uštedimo novac od kondicija koje smo davali gradskim devojkama i kamenjarkama, pa da iznajmimo jednu kafanicu i da se odamo studijama.

»Jedino se tako može studirati život«, reče Jarac-Mudrijaš.

»Knjige su izmišljotina. Priče za malu decu. A mi ćemo okupiti oko sebe sve desperadose (ta nam se reč u to vreme naročito sviđala) i slušati autentične priče, autentična iskustva. To će tek da bude prava škola života«, pričao je Jarac uzbuđeno.

Ja sa oduševljenjem prihvatih igru:

»Nećemo morati da idemo mi u svet, svet će dolaziti k nama. Sa svim onim što je najbolje u njemu. Lađe će nam donositi mornare u čijim ćemo očima otkrivati svetove i klime, pejzaže i daljine...

Sve, Igore, sve! Primaćemo samo one koji su od života videli koliko živ čovek videti može. Samo one sa ožiljcima...«

»One sa žuljevima...«

»One sa drumovima...«

»One sa svetovima...«

»One sa spuštenim stegovima...« » »One bez budućnosti...«

»One s bogatom prošlošću...«

»One bez ljubavi...«

»One što su sve već iskusili...«

»Sve videli...«

»I više ništa ne žele...«

»Ništa ne...«

»Ne misliš li«, rekoh, »da bi valjalo da primamo i žene. Lučke prijave mačke. One što nose u očima duboku neku tugu, cvetove.

Naravno, po cenu da su ostale čedne. Bez otrcanih priča o neverstvu, o prevari, o bedi, o silovanju...«

»One što su tražile ljubav...«

»I nisu našle...«

»One što su volele dušom...«

»I telom...«

»I telom...«

I lutale po svetu belom

i grlile po svetu celom...

Prihvati Igor ili ja

I sad idu za svojim opelom

za svojim belim telom...

»Za svojim belim telom.«

Specijalitet »Kod Dva Desperadosa«, specijalitet na kome mi je Jarac-Mudrijaš bio naročito zavidan, zvao se veoma prozaično (uostalom, kako se uzme) — »Pištolj Desperados«. Nalazio se u našem jelovniku odmah posle bečke šnicle, i imao je istu cenu.

Možda mi je Igor zbog toga zavideo — to je bila zbilja vraška ideja!

Već prve večeri našeg poslovanja imali smo jednu narudžbinu.

Čovek je imao crveno podbulo lice, s kesicama ispod očiju. Dugo je piljio u jelovnik svojim sitnim vodnjikavim očima. Jelovnik je bio ukoričen zlatnozelenom zmijskom kožom, s inicijalima od smaragda: Carte de vins kafane

»Kod Dva Desperadosa«

IMPORTNA VINA

Malaga a la Orfeus
Euridikine oči
San Desperadosa
Maraskino magnolijsko
Glutteus aeburnea a la Leontina
Satirska ambrozija
Gelosia vecchia al Umberto
Tugava a la Mansarde
Arpeggio a la Mansarde
Žilavka — Lautanka
Hosszu lepes mudrijaški
Thea Lipovanka a la Marija Magdalena
Večernjača, gorka
Zornjača, ljubičasta
Tam Tamova pesma
Delfinska mesečina
Palmova lepeza vugava
Primavera marina
Mezzogiorno adriatico
Marinski duel ciklamen

Le temps retrouve

Dollente, lis blanc

Allegro, ma non troppo

Allegretto (108), crno

Allegro vivace (152), belo

Ritardanto brillante, maestoso

Doloroso espressivo

Dolce ma con fuoco a l'Euridica

Soliloqui Desperadosa

Bouledeneige

Il Sueno della Vida

Balata, opal gor

Tourmaline bicolore

Tourmaline rose (rubellite)

Saphir cagochon

Calitera menandar (Asie)

Precis heleida (Madagascar)

Precis eurodoce

Anea Orphilochus (Sumatra)

Arhonias Bellona (pierides)

Byblia ilithya

Agerona mexicana

Ch.risidia madagascariensis

Eucalitia clemante

Ametist bleu (saphir)

DOMAĆA VINA:

Fruškogorski biser jutarnji

Dubrovački madrigal

Ohridska legenda

Gračanička zora

Slovenska legenda gorka

Hercegovačka Danica, gorka

Markovi drumovi (mutno)

Zlato Skadra (žilavka)

Kosa Majke Jevrosime

Pehar Banović Strahinje

Lazareva mišica

San Vuka Mandušića, belo

Majčina kletva

Slovo ljubve

Oči Simonide

Kaluđerski rukopis

OD MORSKIH RIBA imali smo u jelovniku ove: Vilin konjic u majonezu Poison d'avril

Barbus de Sumatra u palmovom ulju

Danio Rerio sa limunom

Kolumbovo jaje

Girardinus Guppi (ArcEnCiel)

Kineski Ratnik s metvicom

Barbillon galapagos

Aquamarino adriatico

Lautanus šareni sa senfom

Leteći koral sa pomfritom

Morska trava sa špagetima

Maestral sa pomorandžom

Maestral na maslinovom ulju

Maestral na žaru

Maestral u konzervi Južnoafrički dijamant Celebeski gavijal
Tahićanski pictor

Tahićanski Beli Cvet sa pirinčom

Rouge Gorge jadranski

Rouge Bleu jadranski (sa pavlakom)

Rajčica sa grčkim maslinama

Morska Lasta sa jajima

Bouquet de mariee sa senfom

Nastojnica u limunovom soku

Morski Vuk a la Sumatra Ageronio

Atlantis Catenofele salicia (Nimphalasis) Hvarska gitara bez sordine
Hvarska gitara sa sordinom

Bračka havarija u belom vinu

Ruža vetrova

Na kratkom kažiprstu, dok je prebirao po jelovniku, blistao se dijamantski prsten izbrušen u vidu mrtvačke glave. Posmatrao sam kako mu prsti zbunjeno klize po zmijskoj koži.

No čovek konačno reče, pošto je ispio jedan apsint: »Molim jedan specijalitet Duos Desperados«.

Glas mu pritom nije zadrhtao.

»Molim?« zaškilji barba Umberto, prateći očima kako odmiču Leontinini gužovi pod crnom keceljom.

Čovek sa podbulim očima takođe baci jedan brz pogled prema Leontini, koja je prala čaše za šankom. Onda ponovi: »Specijalitet Duos Desperados. Pištolj Desperados... Tako se zove, zar ne?«

Barba Umberto preblede.

»Oni su mi obećali da će je čuvati. Rekao sam: 'Momci, ako je neko pljesne ma samo jednom po'...«

Onda priskoči Igor:

»Gospodin želi?«

»Pištolj! Pištolj Desperados. Dokle ću da ponavljam!«

»Izvinite«, reče Igor i očisti belim salvetom mrvicu sa bračkog merrnera pred čovekom. »Tumač nam je malo nagluv...«

»Sa dva. Ne zaboravite: sa dva.«

»Molim«, pokloni se Jarac poslovno i krenu prema šanku, kada čovek doviknu za njim: »Noch ein Bier!«

Igor se pokloni.

Čovek je držao svoje kratke palčeve zadenute za rajthozne i gledao kroz prozor na tamno zimsko more. Jedna je crnobela lađa pokušavala da se kroz talase približi gatu. S vremena na vreme, čulo se njeno zavijanje kroz vetar, što začas probudi u meni uspomenu na jedan železnički nasip, na Euridiku.

Osećao sam pored sebe Igora kako užurbano posluhuje. Otkaćio je pištolj sa klina (stajao je iznad šanka kao kakav muzejski trofej)» zatim čuh kako repetira i kako izbacuje iz šaržera četiri preostala metka. Pošto je jedan metak ubacio u cev, uze srebrnu tacnu ispod šanka. Obrisa je, zatim položi na nju jedan mali, beli svileni salvet savijen u trougao, a na salvet pažljivo postavi pištolj.

Hteo je već da krene ali se setio nečeg. Video sam da je zbunjen, mada mu ruke nisu drhtale. Onda pomeri salvet s pištoljem na jednu stranu, a na drugu stranu postavi jednu kriglu penušavog piva. Zatim zovnu očima barba Umberta i dade mu tacnu, pošto mu pokaza glavom gosta s mrtvačkom glavom. Čovek je još uvek gledao kako lađa pluta na talasima pred samim vratima pristaništa. Umberto bez reči uze tacnu i postavi je ispred gosta.

Čovek sa rajthoznama baci jedan brz pogled na pištolj, pažljivo ga onjuši svojim kratkim kažiprstom, zatim ispi pivo. Sedeo je posle toga još nekih petnaest minuta, zagledan u lađu. Onda pozva prstom Umberta da naplati.

»Ovo je suviše tvrdo«, reče na nemačkom. Odlična imitacija. Eine schone Imitation. Samo iako tvrdo. Neću da polomim zube.

Aufwiedersehen!«

Umberto vrati tacnu sa praznom kriglom i s pištoljem. Mumlao je nešto nezadovoljno i ja razbrah samo: Porea miseria, porca miseria.

Stranac nije dao ni dinar bakšiša. Porca miseria!

Ne. Nije bilo tako.

Prvo je ispio kriglu. Zatim je obrisao usta nadlanicom i pripalio cigaretu. Kad mu je cigareta dogorela do noktiju, čovek je prignječi u pepeljaru. Bilo je u tom gestu očajanja i rešenosti.

Liznu cev pištolja i ja videh kako se barba Umberto blesavo kezi.

Onda odjeknu pucanj i za mene samog tako neočekivano da sam se trgnuo.

Nije pao nauznak, kako sam očekivao. Skljokao se licem na mermerni sto, kao da drema.

Umberto prekri rascvetalu lobanju belim ubrusom. Jarac je histerično vikao u telefonsku školjku: »Alo, alo, alo!«

»Moralo je da bude tako«, rekoh pomirljivo i kao za sebe. Zatim ponovo okačih pištolj o klin iznad šanka. Naravno, prethodno sam napunio šaržer.

Barba Umberto držao se na saslušanju neočekivano dobro. Jarac je bio pomalo nervozan. Kažnjeni smo neznatnom novčanom kaznom.

Ipak me ideja o Ostrvu nije napuštala ni na tren. Jarcu-Mudrijašu nisam ovoga puta rekao ni reči o svemu. Hteo sam da se oslobodim sebičnosti. Zato mu nisam rekao ništa. Sve do onog dana kada sam krenuo, iznenada. Bože, i za mene samog tako iznenada.

Ipak, iskreno da kažem, ideja s kafanom bila je odlična. Ne samo što nismo morali da se potucamo po prijavim lučkim kafanama (kad neće Muhamed bregu), nego je i svet dolazio k nama (breg će Muhamedu). Sve što smo ikad zamišljali, sve je postalo stvarnost.

Nije se bilo šaliti s nama.

Hteli smo da kupimo, to jest kupili smo, za kafanu sve moguće instrumente od fisharmonike do tahićanske gitare. Inače nismo držali nikakav orkestar. Gosti su preko jelovnika bili obavešteni da instrumenti stoje na raspolaganju svakome ko zna da svira i, naravno, kome je volja da svira u njih. Tako smo jedne kasne zimske večeri imali priliku da čujemo kako jedna mlada žena (nikada je više nisam video) svira na harfi Debisijevu »Mesečinu«.

Njene otmene crte odavale su pripadnost nostalgичnom i anahroničnom rafinmanu evropskog devetnaestog veka. Imala je bolesne tamnozeleno oči i svetle, lomne ruke. Dok je svirala, kosa joj je padala niz pozlaćeni barokni stub harfe i skrivala joj lice.

Nikada se nije karintski stub završavao otmenijom krunom. Njeni dugi prsti s noktima boje starog srebra klizili su po žicama, i sve se htelo završiti lepo da se barba Umberto nije prohtelo da je pomiluje po kosi. Prsti joj tada zastadoše na žicama kao omađijani. Zatim naglo odloži harfu i skinu sa vešalice svoj plavi kišni mantil. Izlazeći, nije se ni osvrnula. Iskoristila je trenutak zaprepašćenosti i zauvek nestala.

»Vi ste, barba Umberto, jedan običan idiot«, rekoš kad dođosmo k sebi. »Idiot!«

»I vi tako mislite?« reče on blesavo.

»Idiot«, ponovih. »Izlapeli idiot.«

»Bogami, nisam čuo ni ja nikada da neko lepše svira«, reče on bezazleno.

Igor mu se onda unese u lice i reče razdraženo:

»On vam kaže da ste idiot! Idiot i ništa više! Capito!?!«

»Imaš pravo, sinko«, reče barba Umberto. »Takvu kosu bogami nisam video ni u Carigradu...«

»Šta misliš«, reče Igor obraćajući se meni, »sda li se on pravi lud više nego što jeste... Sećaš li se...«

»Nego šta«, prekide ga Umberto. »činilo mi se da joj kroz prste kaplje mesečina...«

Kunem vam se da je taj izlapeli Umberto rekao baš tako: »Imao sam utisak da joj kroz prste kaplje mesečina.«

Zamislite, taj idiot Umberto!

Hteli smo da postanemo bogati, moćni. Da kupimo jahtu (već je dobila svoje ime: »Euridika«, nego kako) i da oplovimo sva mora, obiđemo sve kontinente. Naravno, prvi bi nam posao bio da obiđemo Zaliv Delfina. Da ga proverimo.

Ko kaže da on ne postoji negde!

»Eto, zato se moramo poslužiti otrovom i kamom«, reče Igor. Ili ja rekoh. »Otrovom i kamom.«

»Slane srdele nisu otrov.«

»Ipak«, rekosmo, »one stvaraju paklenu žeđ. Zato mora bačva sa srdelama da stoji svima na raspolaganju. Besplatan otrov.«

Kupismo tako bačvu slanih srdela, stavismo je nasred kafane, svima na raspolaganje. Umbertu i Leontini naložismo da pred svakog gosta stavljaju u tanjiriću od keramike nekoliko srdela, tako da će posle toga morati svako da popije barem litar domaćeg vina. Računali smo na ljudsku lakomost.

Tako je sve to počelo. U početku je bogami išlo dobro. Slušali smo u kasne zimske večeri mornarske tuge na harmonici, postali smo lučka ispovedaonica, postali smo zvučna školjka koja kada se prinese uvu peva glasom sirena. Tu i tamo gorela je tek po koja sveća i kod »Desperadosa« se uvek pevalo pobožno kao na misi...

No uskoro i to je sve pošlo do đavola, kao što san zna da bankrotira. Postali smo svratište besprizornih, lopovsko gnezdo, javna kuća, menza u kojoj se besplatno i štedro dele slane srdele.

Postali smo kockarnica, kovačnica zvonkih prostačkih psovki, špilja krvavih obračuna, leglo opakih poroka i boleština.

A kunem vam se, sve je to moglo biti, sve je to bilo tako lepo zamišljeno!

Igore druže, ne preostaje nam ništa drugo do pusto Ostrvo. Nismo li se zarekli već davno da se nećemo ubiti nikada. Za ljubav kasnijeg trenutka!

Sećaš li se onog našeg razgovora. Na mansardi, nego gde: Ti: »Zašto se ne ubiješ, Lautane? Znam da si bez Euridike tek senka.«

Ja: »Mefistofele! đavole!«

Ti: »Ubij se. Svrši sa svojom senkom. Ti nisi rođen za kompromise.«

Ja: »I nisam.«

Ti: »Nije li i Euridika tek senka? Reci, Lautane: šta je ona?«

Ja: »Ideal, sotonu. Ideal! Životni princip, ako hoćeš. Zato se neću ubiti.«

Ti: »Striptiz ideal! Nisi li ti tvrdio da ideal 'ne sme imati pege'?

Nisi li govorio, Lautane, da ti bog nije mogao postati ideal jer pravi kompromis sa zlom. Nisi li se busao u grudi da ne možeš da se pokloniš ni suncu samo zato što ima mrlje. Nisi li, Lautanče, prestao da obožavaš neku svoju davnašnju Euridiku (kako li se ono zvala?) čim si joj se jednom toliko približio da si joj mogao videti pege na nosu? Nisi li tvrdio da ideal, da Euridika, nije ideal ako nije savršen!«

»Umukni, Jarče! Ubiću te, Sotono!«

»Ubij sebe! Makar iz doslednosti... Ili napravi kompromis. Pomiri se s tim da sunce ima pege. I pokloni mu se!«

»Igore đavole, zašto me mučiš? Zašto me kušaš? «

»Uterujem ti pamet u glavu. Ako ne možeš da se pomiriš sa činjenicom da ideal Euridika...«

»Onda se ubij!... To hoćeš da kažeš?«

»Da. Šta će biti s nama ako nismo u stanju da ideal shvatimo metaforično?«

»Kako to misliš: metaforično?«

»Jednastavno: sa rezervom. Sunce...«

»Da računamo s pegama. Sunčane mrlje. To hoćeš da kažeš.«

»Bravo, Lautane. Baš to. Čista kao sunce; kada joj se približiš, kada je zaseniš: pege. To je Euridika, ideal. Možeš li se pomiriti s tim, Lautane idealni?«

»Ne znam, Igore, ne znam. Nisam li ti rekao da i sunce...«

»A ti? A ti?... Da li si ti bez pega? Nisi li...«

»Budalo! Nije reč o meni. Ja sam poslednji čovek na svetu. Možda jedino vredno u meni jeste baš to. Da tražim ideal, Euridiku. Kao svoju suprotnost. Razumeš? Kao svoju suprotnost... Zato mi je teško, Igore. Ali se ubiti neću. A mogu se ubiti kad hoću. — To ti nećeš da razumeš.«

»Pa šta ćeš da radiš? Tako se živeti ne može.«

»Poći ću na Ostrvo... Sećaš li se onog ostrva o kome sam ti uvek govorio u časovima pomračenja, u časovima krize.«

»Pa?«

»Pa, pa, pa?... Tamo ću razmisliti o svemu. Ubiti se ili...«

»... napraviti kompromis sa idealom, sa Euridikom.«

»... ili se ne ubiti... Da. To je isto što i kompromis.«

OSTRVO

ILI DNEVNIK

Pogodio sam se sa jednim seljakom da mu preko zime čuvam krave na ostrvu. Ostrvo se zove Školj. Donosiće mi svake subote (ako ne bude jaka bura) hrane za celu nedelju.

Jedini problem mi je voda. Moram se privikavati na neslanu hranu. Postepeno se privikavam. Cum grano salis.

Stanujem u jednoj kamenoj kolibi na nekih petsto jardi u dubini ostrva. (To je ista koliba u kojoj sam prenoćio pre pet-šest godina, kada sam letovao u blizini.)

22. februara

Krave mi ne zadaju mnogo glavobolje. S vremena na vreme otpustim Argusa da ih okrene prema jugu. Na zapadu se nalazi jedna golema provalija oivičena sočnim zelenilom, ali se zemlja lako odronjava. Rekoše mi da pripazim, jer se tu pre dve godine survala niz litice jedna krava muzulja.

23. februara

Ostrvo je mnogo veće nego što sam mislio. To me je otkriće, u početku, porazilo. Sada se igram Robinsona.

I smejem se.

24. februara

Robinson se kaje što nije poneo neki priručnik lekovitog bilja.

Žuljevi od velikih vesala kojima su prevožene krave, sve jedna po jedna, podsećaju ga da postoji drugi svet.

Robinson se lupi po čelu. Istresa na žuljeve prah iz nabora duvankese.

25. februara

Ležim na niskom tvrdom krevetu, pokriven kožuhom. Plamen sa ognjišta osvetljava oči mog poluvučjaka koji mi drema u dnu nogu. Napolju besni bura. Čujem kako vetar razbija talase o kamene hridi.

28. februara

Nisam ulovio ništa. Tumarao sam prema jugoistoku ali nisam otkrio nikakve tragove po pesku.

Moraću postaviti udice.

Početak marta

Čekao sam u zasedi s puškom na gotovs. Zapravo to je bila samo igra — ne bih nikad pucao u ptice. Pogotovu u orla. Samo sam gledao preko mušice. Prhnuo je iz strme litice i počeo da šestari u visokom luku. U početku sam još mogao da vidim zmiju u njegovim stisnutim kandžama. Zatim se pretvorio u crnu tačku.

U zvezdu.

Subota, 8. marta

Danas sam dospeo do najjužnije tačke ostrva.

Kada sam prešao čestar, izbio sam na grebenastu golet od karstnog šiljatog krša.

Otkrio sam u karstnim udubljenjima naslage morske soli. Ne mogu verovati da talasi dopiru sve do tih grebena!

Greben sam savladao sa lakoćom kao da sam ceo život proveo u kamenjaru. Samo sam malko podbio tabane kada sam skočio sa jedne litice na peščano žalo. Svoj pohod prema jugu nastavio sam onda jezičkom žala koji se pruža uz greben. Argus je išao u početku ispred mene, zatim se, isplazivši jezik, vukao stopama svoga gospodara kao kakva stara olinjala kuja.

Zajedno sa prvom zvezdom dospeh do krajnje tačke na jugu.

Pogledah u zvezdu, spreman da je krstim imenom Narcisa, kada zvezda naglo utrne.

Svetionik! Svetionik!

Subota (nastavak)

Ležao sam iscrpljen na žalu i plakao. Argus je zadihano cvileo nada mnom, a onda poče da laje. Odozgo, sa svetionika, odazva mu se lajanjem neko malo pseto promukla glasa.

Pri povratku, mesec mi je raskošno osvetljavao put.

Nedelja, jutro

Kada budem upoznao celo ostrvo, svaki kamen, svaki list — šta će biti sa mnom?!

Nedelja, večer

Ne živi se od prošlosti, Ni od sadašnjosti...

Skočiću sa obronka... Tamo gde se zemlja odronjava!

MANSARDA (II)

Osip mi jutros reče da je najlepša stvar na svetu davati poklone bez profita.

No ja sam počeo s kraja. Evo kako je to bilo. (Odmah posle mog povratka.) Sreo sam Osipa u gužvi pred bioskopom. Čekao je Mariju. Znao sam da čeka Mariju: nestrpljivo se osvrtao i nervozno pušio.

»Neće Marija da nosi onu bundu«, reče čim se rukovasmo.

»Zamisli.«

»Koju bundu? Nisam je nikad video sa bundom!«

»Nisam ti pričao!? Kupio sam joj bundu za rođendan.«

»Oho!... Odakle ti toliki novac?«

On se samo smeškao, zatim me povuče u stranu.

»Hoćeš li i ti da pokloniš bundu Euridiki za rođendan?«

»A ti ne znaš?« rekoh. »Nisam više sa Euridikom... Nego, kako ti to poklanjaš bunde tek tako kao... bundeve?«

»Zašto da ti pričam kada nemaš kome da je pokloniš. Šteta. To je lep poklon.«

Onda mi je ipak ispričao kako on to radi. (Mislim da sam ja jedini čovek na svetu kome se Osip poverava. On veruje da smo mi jako slični, samo što se ja još nisam iščaurio.) A evo kako on to radi. Uđe u robnu kuću u vreme kada je najveća gužva (obično pred praznike) i naruči bundu koja mu se najviše dopada. Barem je tako kupio onu bundu Mariji. Prodavac mu onda napiše kupon i zabavi se oko upakivanja. Osip tada pita najučtivije: »Molim Vas, a gde je kasa?« — »Izvolite tuda pravo pa levo.« Osip onda tobože rasejano, iznenađeno: »Oh, hvala Vam lepo«, i uputi se prema kasi. Zatim neprimetno izvadi iz džepa svoj mali žig sa natpisom NAPLAĆENO, otcepi onaj deo koji ostaje na kasi, vraća se, predaje kupon, uzima bundu, učtivo se klanja i...

»Ja bih svisnuo od straha,« rekoh.

»To je sasvim jednostavno«, reče Osip polaskano.

»Kako jednostavno! Zašto ne kupiš onda na taj način sebi jedno odelo, nego se smrzavaš u tim prnjama i u tom mantilu?«

»Vidiš, u tome je stvar. Postoji tu neka razlika. To bi bio čist lopovluk i ništa više. Razumeš, čist lopovluk. Ruke bi mi zadrhtale ili bih povratio od muke.«

»A ovako?!«

»Ovako je, da tako kažem, postignuta ravnoteža sila. Jedni su pokradeni, drugi su usrećeni. Važno je samo da račun bude uvek

čist. A ravnoteža uspostavljena. Vidiš, prodavac neće biti kažnjen, jer će se utvrditi da je moj pečat, iako savršeno sličan njihovom (ja to radim sa istom minucioznošću kao kada pravim fine, male gravure), ipak samo ručni rad, dakle falsifikovan... A Marija će dobiti bundu. Osetiće da je obožavana, da je cenjena...«

»A kakvu ti korist izvlačiš iz svega toga? Ako smem da upotrebim tu reč: korist.«

»Naravno da smeš«, reče Osip. »Ja sam poslednje stvorenje na svetu koje bi učinilo nešto bez koristi po sebe... Ja iz svega toga izvlačim veoma mnogo. Pre svega — samodopadljivost. Mislim da ti je jasno na šta mislim. Sviđam se sebi u trenutku kada mi ne zadrhti glas dok naručujem bundu. Drugo — doživljaj. To ne zaboravi, dragi moj, doživljaj, avanturu. I — naravno — zadovoljstvo zbog Marijine sreće: ona veruje u mene. Ceni me.«

»I to je sve!?«

»Šta bi ti još hteo?« reče on gotovo uvređeno. »Uostalom, ako hoćeš, ovako mi je lako podneti sve lične nezgode. Znam da mogu u svakom trenutku da se obučem, a idem u prnjama. Razumeš, neću, a mogu. Ovako imam dokaza da sam pošten i da sam — moćan!«

»Nego«, setih se, »zašto neće Marija da nosi bundu? Je li doznala nešto?« »Ja sam joj rekao!«

»Time si sve pokvario«, rekoh. »Uviđaš li to? Još bi mogla da te tuži.«

»Zato sam joj i rekao. Da bi mogla da me tuži. Možda je baš sada kod islednika. Ostavio sam joj nekoliko dana za razmišljanje.

Interesuje me njena sasvim samostalna odluka.«

»Mislim, ipak, da nije trebalo da joj kažeš kako si došao do bunde. Mogao si nešto da izmisliš. Na primer... «

»Znam«, reče Osip, rastužen kao dete. »Ne umem da lažem.

Shvataš li: ne znam da lažem kad nekog volim. Molio sam je skoro plačući da me ne ispituje odakle mi bunda, jer ne umem da lažem, ali ona je bila uporna. Najzad sam joj sve priznao. No pre toga sam bio doneo odluku da ću da je kaznim. Staviću joj bundu i sebe na savest.«

»Nije li to okrutno?« rekoh.

»A kako se ti zabavljaš?« upita Osip.

»Pišem Mansardu«, rekoh.

Išli smo prema Tvrđavi, obalom Dunava, pošto se Osip bio pomirio sa tim da Marija neće doći na sastanak.

»Sigurno neki neorealizam«, reče on. »Prljava, musava deca, već prostrt između uskih zidova kuća u predgrađu, pristanišne prčvarnice, pijani skretničari, kamenjarke...«

»Ima ponešto od toga«, rekoh. »Uostalom, to ti i sam naslov sugerira. No to je još uvek jedna užasno sebična knjiga... Hoćeš li da čuješ još nešto? Imam kod sebe neke beleške. (Ne volim, znaš, da ostavljam svoje papire na mansardi, na milost i nemilost pacovima)... Jarac je glup za sve što nije pričam ti priču. A tvoj sud sam uvek cenio...«

»Zbilja, kako Jarac? Nisam odavno ništa čuo o njemu.«

»Izbacio sam ga«, rekoh. »Na jedvite jade.«

»Ipak, nije imalo smisla«, reče on... »On se razveo od svoje Marije, je li?«

»Ko će mu ga znati... Nego, da svratimo ovde da ti pročitam neke beleške. Ako nemaš ništa protiv.«

Seli smo u ugao, pored peći. Onda se setih da sam za ovim istim stolom pre nekoliko godina sedeo sa Marijanom. Bila je zima.

Toga se dobro sećam. Oko četiri posle podne. U kafani nije bilo nikog. Marijani su se bile zamaglile oči. Pili smo konjak. I ljubili se kradom.

»Osipe, sećaš li se Marijane? One sa dugom plavom kosom.«

»Da«, reče Osip. »Mislim da se sećam. Jednom si me, čini mi se, upoznao s njom... Zašto pitaš?«

»Za ovim smo stolom jedne zime pili džin. Imala je crni pleteni džemper i belu svilenu kragnu.«

»Ne razumem«, reče Osip. »Je li to uvod u čitanje?«

»Ne. Tako... setih se toga.«

»Daj najzad da čujem te tvoje beleške. Ono šta si mi prošli put čitao kod tebe na mansardi — dopalo mi se. Samo... jako me zanima kako ćeš sa svim tim na mansardi da izađeš na kraj.

Naročito šta ćeš sa Euridikom... Pa sa Jarcem-Mudrijašem.

(Zakleo bih se da je to Igor!)

Ispismo svoj konjak i počeh da mu čitam:

Slušao sam kako plaču u noći nevidljivi vozovi i kako se rožnato lišće hvata noktima za zamrzlo tvrdo tle...

»Nastavi«, reče Osip. »Početak mi se sviđa.«

Svuda su nas presretale gomile izgadnelih čupavih pasa. Pratili su nas u velikim gomilama, nemo. Samo bi s vremena na vreme podizali k nama svoje tužne, sumorne oči. Imali su nekog čudnog respekta prema našim nečujnim koracima, prema našim zagrljajima...

»To si mislim već jednom čuo... Bolje da ti čitam nešto iz Valpurgijske noći...«

»Nemoj, molim te. To je gadno. Ne misliš li da je to zbilja odvratno?«

»Zato sam i hteo da ti čitam. Da vidim koliko je odvratno.

Potreban mi je rezonator. Razumeš? Nema za mene u ovom trenutku odvratnijeg mesta od Zaliva Delfina. Smučilo mi se od magnolija, od lauta i lakrdija...«

»To je zato«, reče Osip, »što ideš iz krajnosti u krajnost. Nije li život negde između toga? Uostalom, možda grešim. Sudim po onim fragmentima koje si mi prošli put čitao kod tebe na mansardi. Onda mi se sve to bilo svidelo, no — ipak — nije li pravi život, realitas, negde između tvoje mansarde i tvoje Valpurgijske noći?!«

Uveče, pošto sam se rastao sa Osipom, prošetah predgrađem da bih udahnuo malo autentične atmosfere. Usput sam razmišljao o Osipovim rečima. Zbilja, nije li moja Mansarda samo okvir.

Okvir — čega?

Posle sam se vratio na mansardu. Upalih sveću i počeh da pišem.

Unapred sam bio uveren da taj odlomak neću pokazati Osipu. Ne bih voleo da otkrije koliko sam nesiguran, kolebljiv.

Evo šta sam napisao ispod prethodne beleške koja je glasila: Ne volim ljude koji se izvlače iz svega kao kišne gliste. Bez ožiljka i bez ogrebotine. Komedijaši.

Ispod toga sam bio zapisao pre nekoliko večeri, kada mi je postalo jasno da Euridika više neće doći: Agnosceo veteris vestigia flamme.

Ožiljkom jednim obogaćen.

Danas sam pročitao u novinama da »Insektomor« sa sigurnošću ubija svu gamad i pacove.

Kupiti »Insektomor« i osloboditi se dekoracije bubašvaba.

DETRONIZOVATI MANSARDU!

Ogrejati je suncem;

Posmatrati napukline u zidu u punom sunčanom sjaju.

Posle tih beležaka počeo sam da pišem: Noćas je besnela oluja.

Svu noć su negde na trećem spratu udarali kapci o prozore. Kada je vetar stao, čulo se još samo jednolično pljuštanje kiše i hripavo kašljanje deteta čiji se krevet nalazi negde ispod mene. To mora da je ona sušičava devojčica što se po ceo dan igra sa svojim krpenim lutkama na mračnim, prljavim basamcima...

MANSARDA (III)

Nisam mogao da zaspim. Zato ponovo pripalih sveću i uzeh listiće od kojih sam pravio Mansardu. Svaki put se rukopis otvarao na onom odlomku koji sam u sebi krstio Zalivom Delfina. Taj me odlomak podseti na jednu razglednicu koju sam bio poslao Igoru pre gotovo godinu dana: Najlepše želje za novu godinu sa Ostrva kokosovih palmi. Sećam se da sam mu uz čestitku poslao i Pesmu sa kokosovih ostrva. Trebalo je da sada odlučim da li da unesem tu pesmu u Mansardu, naravno u originalu: Tanah airku aman dan makmur Pulau kelapa jang amat subur

Pulau melati pudjaan bangsa

Sedjak dulu kala

Melaribailambai njiur dipantai

Berbisikbisik rađa k'lana

Memudja pulau nan indah permai

Tanah airku!

»To ćeš sigurno uneti u Mansardu, reče Igor kada mu prevedoh poslednju strofu.

Dobro se sećam šta sam mu odgovorio:

»Mislio sam o tome.«

Igor je samo ponovio:

»Zakleo bih se da ćeš uneti!«

Hripavo kašljanje i plač deteta sa trećeg sprata nisu prestajali.

Tek bi ga s vremena na vreme pridavilo udaranje kiše o prozore i tupi naleti oluje. (Napakostiću Igoru, neću uneti onu pesmu. Zato je iscepah u paramparčad i bacih je u slamu. Tako je neću moći nikad uneti u Mansardu!) Onda odbacih rukopis sa olakšanjem. Zatim sam, ne gaseći sveću, buljio u plafon. San mi nikako nije dolazio na oči. Zato ustadoh i ogrnuh se vojničkim ćebetom kojim sam se pokrivao (spavao sam kompletno obučen) i polako, na prstima, spustih se niz klimave basamke u prizemlje. Valjda me nije griža savesti naterala da to činim?

Dole upalih šibicu i potražih očima spisak. U tamnom okviru videh prvo samo plamen šibice na zamašćenom staklu... Zatim, kada se približih, videh s početka samo svoj lik, avet svoga lica. U

tom tamnom okviru što ga je vreme patiniralo dahom, obrisi moga lika pri drhtavom plamenu šibice učinili su mi se tako beznadežnim, tako sebičnim, tako izgubljenim. Shvatih odjednom, ne bez odvratnosti, da je baš to, moj lik, skrivalo od mene sve do sada celu mansardu, ceo šestospratni svet. Očajan zbog te pomisli, pustih da mi šibica oprlji prste. Nisam je ispustio ni onda kada osetih kako mi se stomak grči od bola. To strašno boli kada plamen dogori do nokata.

Upalih onda i drugu šibicu i postavih je između sebe i stisnute gomile likova koji čekaju milost uobličenja.

PRIZEMLJE

Radev Katarina, nastojnica rođ. 1899

Flaker Anton, mašinbravar 1907

Marija, domaćica 1911

Marija, student 1932

Ivan, učenik 1939

Katić Stevan, otpravnik vozova 1910

Anica, domaćica 1915

Poparić đuro, skretničar 1928

Stana, službenik 1913

Ljiljana, učenica 1945

Mašinka, učenica 1947

Jadranka, dete 1954

Jadranko, dete 1954

MEĐUSPRAT

Popov Melanija, daktilograf 1934

Avramović Jovan, mašinovođa 1926

Slavica, učenica 1949

Danica, domaćica 1926

Goran, učenik 1950

Mirjana, učenica 1951

Ljiljana, dete 1955

PRVI SPRAT

Angelov Kosta, ing. u penziji 1889

Smilja, službenik 1900

Kifer Albina, primalja 1918

Zakula Bogdan, kondukter 1900

Pavle, otpravnik vozova 1930

Melanija, student VPS 1935

Solunac Dušan, nadglednik

lokomotiva 1900

Ilić Tihomir, milicioner 1930

Šibica me ponovo oprlji po prstima i nervozno je bacih. Žeravica se u kratkom luku odbi od zida, zatim naglo utrnu, cvrčeći. Setih se onda vlage i blata što se u ovim danima razvlači po basamcima.

Htedoh već da krenem i da se vratim, no vetar donese odnekud žalosno zavijanje nekog voza izgubljenog u noći. Uskoro dopre do mene, sad već izbliza, kloparanje točkova. Gospode, trgnuh se, nisam zbog sebičnosti napisao najlepšu pesmu! Pesmu vozova izgubljenih u noći. Baladu točkova! A svake sam se noći uspavljivao uz tu pesmu, san su mi donosili veliki beli vozovi...

Gospode, živeo sam na mansardi kao na zvezdi!

Da li sam igde pomenuo da je moja mansarda bila blizu stanice?

Ne, nisam to nigde rekao. Nisu li krivi tome pomalo i vozovi? Nisu li me oni zatrovali daljinama, zvezdama, sebičnošću?

Ponovo pripalih šibicu i osvetlih treći sprat.

Da, Alek. Čika Alek. Devojčica se zove kao u snu: Sanja.

Kovač Alek, ložać 1912

Žena mu je nedavno umrla. Pre godinu-dve. Setih se da mi je nastojnica pričala o tome nešto. Dugo nisu mogli da imaju decu, zatim je žena išla u banju, to joj je izgleda pomoglo, barem se tako pričalo, no možda je u pitanju bilo nešto drugo, no o mrtvima ništa osim dobrog, rodila je onda dakle ćerku, no »nije im bilo suđeno«, žena je posle porođaja umrla.

(Kovač Anita, domaćica 19 ...)

Tu se razlila tamnozeleno mrlja vlage i upila mastilo kojim su bile prevučene dve uzdužne crte preko imena pokojnice.

Čika Alek se otada opija, gasne. »Ko tiho pije taj se tiho i ubije«, rekla je o njemu nastojnica. »Takav je život. Ščepa čoveka za dušu, ne da mu da diše.«

Preletem pogledom po spratovima.

Poslednjim plamsajem šibice bacih jedan brz pogled na mansardu i razabrah u magnovenju Igorovo ime. (Krajnje je vreme da se ja uvedem u spisak. Može Igor imati neprilike zbog mene.) Jurin Igor, student 193...

»Jarac-Mudrijaš«, rekoh gotovo glasno »Astronom. Večiti student. Student litalica. Zvezdoznanac. Mesečar!«

Po povratku na mansardu:

1° Prepisati spisak stanara;

2° Raspitati se kod nastojnice o svakom ponaosob; 3° Kupiti Sanji čokoladu (sa lešnicima), pomorandže; 4° Zbližiti se sa stanarima; 5° Sići sa zvezde.

NEDELJA, SUNČAN DAN

Jutros kada sam sišao niz basamke opazih u dvorištu jednog zarđalog gvođenog petla što ga je noćas vetar oborio.

Pred kapijom sretoh čika Aleka.

»Kako mala?« upitah.

»Hvala na pitanju«, reče on. »Jutros joj je bolje. Sigurno vam sinoć nije dala da spavate. Znae, u ovim starim kućerinama zidovi su tako tanki, providni.«

Bio je nakresan. Glas mu je zaudarao na šljivovicu.

»O, ne«, rekoah. »Nisam čuo ništa. Bio sam nešto umoran pa sam odmah zaspao. Uspavao me romor kiše.«

»A ja sam video kod vas svetlo, oko tri, pa pomislih da ne možete da spavate zbog male. Taj vražji magareći kašalj davi i dete i okolinu... Nego, ako smem da vas pitam, šta vi to radite po svu noć? Sigurno spremate ispite?«

»Pišem Mansardu«, rekoah po navici.

»Lepo, lepo«, reče on. »Samo ne zaboravite i ovaj obični svet što stanuje ispod vas... I nemojte da kvarite oči pri sveći. Imam jednu sijalicu od četrdeset sveća. Mogu vam je dati. Meni ne treba.«

»Hvala«, rekoah zbunjeno, »ali ja pišem pri sveći... kako da vam to objasnim... Da bih imao štimung. Razumete? To je kao kada se u kupeu upali plava sijalica...«

»Onda pišite pri dnevnom svetlu. Tada bolje možete da vidite i mansardu i dvorište... Ne znam da li se sa vašeg prozora dobro vidi

bašta... Nego, ja se zapričaj, a moram na posao...«

On mi stisnu ruku i pohita.

»Ipak, navratite po sijalicu«, dobaci mi u hodniku. »Ja tek tako kažem. Ono za sveću...«

Zastao sam začas pred kućom, zagledao u prozore. Jutarnje je sunce već počelo da suši sive, vlažne zidove, tako da su ostale tek tamne mrlje iz kojih se podizala laka, prozirna para. Na žici zategnutoj između spratova leno se klatilo belo rublje natopljeno kišom i suncem. Golubovi su na gvozdenoj ogradi balkona kočoperno pravili lepeze. Negde na trećem spratu plakalo je neko dete. Onda ga nadvlada pevanje neke mlade žene. Pokušah da tačno razaberem iza kog prozora dopire pevanje. Žena je pevala mladim, jutarnjim glasom: Nikad nećeš moći sa mnom

brati dunje ranke...

Onda se na trećem spratu pomeri lepršava zavesa i žena otvori prozor širom. Gole joj mišice blesnuše na suncu a grudi joj se pomoliše iz svetle cicane bluze pošto se nagnula da dohvati letvu na prozoru.

Kada me ugleda, naglo se trže i spusti malo glas. Zatim mi isplazi jezik i ponovo povuče zavesu. Gledao sam kako se nabori zavese talasaju, i još samo razabrah iz one pesme reč: uranke.

Zajedno sa zavesom poče odjednom da se ljulja cela zgrada iz temelja. Spustih pogled, jer sam osećao da me ona žena iza zavese posmatra.

Kada krenuh, razabrah i drugi deo pesme:

Nikad nećeš moći sa mnom

gledati uranke...

Beograd,

novembar 1959 — maj 1960.

Table of Contents

[Start](#)